

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2011–2013

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Anna Nežerková

Univerzita Karlova v letech 1945-1989

Praha 2013

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Tereza Vacínová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER FULL-TIME STUDIES

2011–2013

DIPLOMA THESIS

Anna Nežerková

Charles University 1945-1989

Prague 2013

The Diploma Thesis Work Supervisor:

PhDr. Tereza Vacínová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 11. 3. 2013

Anna Nežerková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Tereze Vacínové, Ph.D. za poskytnutí cenných rad a informací ke zpracování diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se věnuje dějinným událostem na Karlově univerzitě v letech 1945 až 1989, kde popisuje jednotlivá období, poválečnou situaci, obnovu výuky, volbu akademických pracovníků, události spojené s nástupem komunistů, výročí univerzity, akční výbory a následná 50. léta v době totality do pražského jara. Větší část práce je věnována památce studenta filozofické fakulty Jana Palacha spolu s dotazníkovým šetřením a jeho následovníků. Dále se práce opírá o události v době normalizace, dění na Univerzitě Karlově před rokem 1989 a studentské manifestaci na Národní třídě 17. listopadu 1989. V závěru práce jsou popsány jednotlivé fakulty Karlovy univerzity v daném období.

Klíčové pojmy

Demokracie, fakulty, komunismus, manifestace, normalizace, Palach Jan, Plocek Evžen, Pražské jaro, rektor, studenti, studentské spolky, Zajíc Jan

Annotation

This thesis deals with historical events at the Charles University in the 1945 to 1989, describes each period of time, the post-war situation, rehabilitation teaching, election of academic staff, the events connected with a period of time when the communists came to power, the anniversary of the University, action committees and the subsequent fifties during the time of totality of the Prague Spring. The greater part of the work is devoted to the memory of Jan Palach, student of the Faculty of Arts together with a questionnaire research and his followers. Then the work is concerned with the events in the normalization era and at the Charles University before 1989 as well as with the student demonstration at Národní třída on 17 November 1989. The ending of the work describes the different faculties of the Charles University at a given period of time.

Key words

Communism, democracy, faculties, manifestation, normalization, Palach Jan, Plocek Evžen, rector, students, students clubs, the Prague Spring, Zajíc Jan

OBSAH

ÚVOD	8
1 UNIVERZITA KARLOVA A POVÁLEČNÉ OBDOBÍ	10
1. 1 Začátky poválečného studia.....	12
1. 2 Univerzita Karlova a její poslední svobodná poválečná léta.....	13
2 KOMUNISTÉ A JEJICH ZAČÍNÁJÍCÍ MOC V ČESKOSLOVENSKU	17
3 PŘEDÚNOROVÉ UDÁLOSTI KARLOVY UNIVERZITY	19
3. 1 Studentské boje v únoru 1948.....	21
3. 2 Karlova univerzita a jubileum 600. let.....	25
3. 3 Nástup komunistické moci na Karlově univerzitě.....	26
3. 4 Nový vysokoškolský zákon	28
4 UNIVERZITA KARLOVA OD ROKU 1953 K PRAŽSKÉMU JARU	30
5 ČESKOSLOVENSKO A ROK 1968	34
5. 1 Univerzita Karlova a rok 1968.....	35
6 JAN PALACH	37
6. 1 Jan Zajíc	43
6. 2 Evžen Plocek.....	46
7 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	49
8 NORMALIZAČNÍ LÉTA NA KARLOVĚ UNIVERZITĚ	53
9 UNIVERZITA KARLOVA PŘED ROKEM 1989	59
9. 1 Univerzita Karlova a 17. listopad 1989	60
10 FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY V LETECH 1945-1989	66
10. 1 Právnická fakulta	70
10. 2 Teologické fakulty	72
10. 3 Lékařské fakulty	74
10. 4 Pedagogická fakulta	76
10. 5 Filozofická fakulta	78
ZÁVĚR	81
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	84
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ	87
SEZNAM PŘÍLOH	88

ÚVOD

Diplomová práce s názvem Univerzita Karlova v letech 1945 až 1989 byla vybrána na základě zájmu o dějinné události univerzity v těchto letech. Jejím hlavním přínosem je připomenutí „temných“ dějin Československého národa za doby totality, které ovlivnily i tradiční pojetí a funkci univerzity. V diplomové práci jsou podrobně popsány jednotlivé historické etapy Karlovy univerzity. Hlavním cílem je historická analýza dějin Univerzity Karlovy a hledání vzájemných souvislostí komunistického vlivu prolínajícího se celou historií tohoto časového úseku.

První kapitola s názvem Univerzita Karlova a její poválečné období se zabývá zejména obnovou zahájení studia po 2. světové válce, kdy se jednalo o nápravu funkce univerzity přerušené uzavřením vysokých škol v Československu roku 1939. Na ní navazuje podkapitola věnující se obnově studia. Podrobně líčí zahájení výuky na jednotlivých fakultách, ale i znovu otevření budov sloužící přednáškám a v neposlední řadě volbu nových akademických pracovníků či návrat profesorů po 2. světové válce. V rámci této úvodní kapitoly je pozornost věnována posledním létům svobody a autonomie Univerzity Karlovy. Dále se také věnuje jednotlivým akademickým létům až do února 1948.

Druhá kapitola nese název Komunisté a jejich začínající moc v Československu. Popisuje nelehké období nástupu totalitního režimu, včetně jeho historických fakt.

Třetí kapitola pojednává o předúnorových událostech na Karlově univerzitě, kde je pozornost věnována rektoru Karlu Englišovi. Podkapitola navazující na třetí část diplomové práce popisuje studentské boje před únorem 1948. Podstatná část je zaměřena i na akční výbory, které prováděli tzv. čistky učitelů i studentů na Karlově univerzitě. Do této oblasti jsou zahrnuty i události týkající se jubilea Karlovy univerzity, které již proběhlo v období totality. Předposlední součástí třetí kapitoly je zásah komunistické moci na univerzitu. Dále se věnuje novému vysokoškolskému zákonu z roku 1950.

Kapitola Univerzita Karlova od roku 1953 k Pražskému jaru je v diplomové práci podstatnou částí dějinné rekonstrukce. Tato čtvrtá část se věnuje úplnému

ovládnutí celé univerzity, ale i roku 1956, kdy začíná docházet k uvolňování ve společnosti a prvním protestům proti totalitnímu režimu.

Pátá kapitola nám předkládá historické události v Československu roku 1968. Navazující podkapitola se zabývá postavením univerzity během Pražského jara a činností učitelů i pedagogů v něm.

Jan Palach se zařadil svým obětavým činem mezi největší osobnosti Československa. I proto je důležitost osobního příběhu i rekonstrukci jeho činu věnována podstatná část diplomové práce. Samozřejmě je nezapomenout na Palachovi následovatele, proto jsou v této kapitole popsány i životní příběhy Jana Zajíce a Evžena Pločka.

Dotazníkové šetření uvedené v sedmé kapitole se týká výročí 44 let od upálení Jana Palacha. Opírá se o vnímání Palachova činu v dnešní společnosti, kde je uvedeno grafické znázornění získaných údajů.

Osmá kapitola s názvem normalizační léta na Karlově univerzitě pojednává o návratu komunistické ideologie a opětovných persekucích pedagogických osobností a studentů Karlovy univerzity.

Předposlední kapitola popisuje dění na univerzitě před událostmi roku 1989. Jsou zde uvedeny začátky studentských aktivit směřující k odporu tehdejšího režimu. Diplomová práce se v rámci této kapitoly věnuje historicky i lidsky významnému dni 17. listopadu 1989, kde je pojmuto zaměřeno na brutální zásah na Národní třídě. Tato kapitola obsahuje osobní pohledy studentů Š. Pánka, M. Majerové a M. Mejstříka.

Poslední část diplomové práce je určena jednotlivým fakultám Univerzity Karlovy. Hlavní kapitola popisuje fakultu přírodovědeckou, matematicko-fyzikální, tělesné výchovy a sportu, sociálních věd a farmaceutickou fakultu. Rozsáhleji jsou popsány dějinné události právnické, teologické, lékařské, pedagogické a filozofické fakulty.

1 UNIVERZITA KARLOVA A POVÁLEČNÉ OBDOBÍ

Zilyská (1998, s. 235) hovoří o začátcích fungování Univerzity Karlovy po 2. světové válce. Obnova jednotlivých fakult byla různá. Lékařští pracovníci začali s obnovou nejdříve, již 5. 5. 1945 se ujali svých pracovišť. Ovšem řada jejich pracovišť byla ve velice špatném stavu, někde byli dokonce Němci. Další pracovníci univerzity se museli na začátku uchýlit v náhradních budovách. Studenti a asistenti se ujali znovu získání budov, aby co nejdříve mohla být obnovena činnost jednotlivých fakult. K nejméně válkou zničených budov Karlovy Univerzity patřila budova přírodovědecké fakulty, naopak filozofická fakulta mohla ostatním poskytnout potřebné zázemí. Právnická fakulta mohla svou budovu převzít až 27. 6. 1945.

Zilyská (1998, s. 236) dále uvádí dosavadního rektora té doby, jímž byl Bedřich Hrozný, který působil ještě v době předválečné. Ten byl ovšem velice nemocný, proto jej zastupoval Jan Rypka děkan filozofické fakulty. Ministr školství však tehdy do funkce rektora navrhl Jana Bělehrádka profesora lékařské fakulty, který se po věznění v Terezíně zotavoval.

Při obnově samosprávy univerzity bylo pochopitelné obsadit místo děkana. Na lékařské fakultě byl dle Zilyské (1998, tamtéž) zvolen František Hájek. Na právnické fakultě došlo ke změně děkana v důsledku špatného zdravotního stavu dosavadního děkana profesora Arnošta Weniga, který byl dlouhá léta vězněný a kterého nahradil Jan Matějka. Přírodovědecká fakulta děkanát obsadila profesorem Viktorem Trkalem. Pouze Karel Kadlec a Jan Rypka zůstali děkany i po válce.

Zilyská (1998, s. 237) hovoří o udržení obsazenosti děkanů i rektora po nových volbách pro nový akademický rok, kdy později došlo k odstoupení z funkce Viktora Trkala děkana z přírodovědecké fakulty, tam jej nahradil František A. Novák. Samotná volba rektora Jana Bělehrádka proběhla dne 29. 8. 1945. V neposlední řadě proběhly volby proděkanů, zástupců akademického senátu a volitelů rektora. Akademický senát se poprvé sešel dne 9. 11. 1945 po odsouhlasení všech dosud zvolených ministrem školství.

Přes dosud všechny zvolené funkcionáře Zilyská (1998, tamtéž) konstatuje, že nebyl zvolen prorektor univerzity. Do funkce tohoto úřadu byl akademickým senátem zvolen dne 16. 11. 1945 Antonín Salač, profesor filozofické fakulty.

„K zajištění výuky bylo samozřejmě na prvním místě zapotřebí dobrého učitelského sboru. Řady profesorů na všech fakultách prořídly, z 381 habilitovaných sil ztratila univerzita přes 70 osob, tedy více než 18 %. Úbytek byl dán jak přirozenými ztrátami (během války a těsně po ní zemřelo přes 50 profesorů a docentů), tak obětmi nacistické zvěře, která se nevyhnula ani řadám asistentů a jiných zaměstnanců. Zatímco profesori se automaticky vraceli na svá místa, asistenti a docenti většinou přešli po uzavření vysokých škol do jiných zaměstnání, a proto se teď pociťoval jejich nedostatek.“¹

Zilynská (1998, s. 238) hovoří o profesorském sboru. Za rektorátu Bělehrádka Karlova univerzita přijala 73 profesorů a také schválila 63 habilitací. Lékařská fakulta získala 18 profesorů a 29 docentů. Filozofická fakulta získala o 3 profesory více a 16 docentů.

Po 2. světové válce došlo dle Zilynské (1998, tamtéž) k prověřování studentů i pedagogických pracovníků, související s chováním nebo činností během válečného období. Většina studentů i učitelů se během této doby chovala počestně, ale i přesto se univerzita rozhodla pro prověřování kohokoliv, kdo na fakultách působil, ať už to byl student nebo pracovník univerzity.

Problematickým prověřováním se Zilynská (1998, tamtéž) zabývá v rámci Jaroslava Heyrovského, kde byla velice řešena a probírána jeho činnost během války. Jaroslav Heyrovský za války pracoval stále, přijal tak nabídku Böhma, který byl jeho německým spolupracovníkem a neopustil tak svou odbornou činnost. Jeho případ byl řešen i v zahraničí, kde jeho práci za války hodnotily smířlivě, naopak v naší zemi byla válečná činnost Heyrovského posuzována jako zrada. Nicméně věc jeho případu byla vyřešena jeho zdravotním stavem. Roku 1947 se Heyrovský již zdrav vrací na univerzitu a to díky studentům a učitelům z přírodovědecké fakulty, kteří jeho návrat podpořili.

Zilynská (1998, s. 238–239) uvádí, že již v těchto letech se začínají na univerzitu prolínat levicové tendence. Na univerzitě se začali propagovat profesori, kteří budou levicově orientovaní, ovšem komunismus se objevoval zatím jen velmi málo. Později byla na právnické fakultě zavedena stolice práva sovětského a na filozofické fakultě se v rámci sovětské filozofie začíná objevovat marxismus.

---

¹ ZILYNSKÁ, B. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 237–238. ISBN 80-7184-539-6.

1. 1 Začátky poválečného studia

Zilynská (1998, s. 246) uvádí počátky zahájení výuky na Karlově univerzitě po 2. svět. válce. Již v roce 1945 dne 1. června byl zahájen mimořádný letní semestr, ovšem každá fakulta s obnovou začínala různě. Lékařská fakulta byla první, kdo svou činnost obnovil, stalo se tak 11. 6. 1945, ostatní fakulty začaly s výukou 18. 6. 1945. Právnická fakulta se oficiálního zahájení dočkala až 11. července 1945. Již před zahájením přednášek se 29. a 30. května 1945 uskutečnily rigorózní zkoušky na lékařské fakultě. Dne 6. června proběhla první promoce, kde se stal doktorandem MUC. B. Placák a dne 9. 6. 1945 bylo promováno devět mediků, kteří úspěšně složili rigorózní zkoušku už v listopadu 1939.

Promoce samotné byly dle Zilynské (1998, s. 246–247) z důvodu špatného stavu promočního Karolina realizovány nejprve na filozofické fakultě ve velké posluchárně. Poté se po úpravách na právnické fakultě dne 4. 7. 1945 konaly promoce v jejím Collegiu maximu. V letním semestru bylo odpromováno 672 kandidátů. Nejvíce promováných měla lékařská a právnická fakulta.

„V červenci proběhly schůze fakultních spolků, při kterých bylo zvoleno jejich vedení. Ve výborech si převahu i nadále udržely stoupenci levice, i když do nich začali pronikat také přívrženci ostatních stran. SVS² přesto zatím neztratil rozhodující vliv na formování fakultních spolků. Svolával jejich předsedy často na porady, spolky vysílaly do všech odborů SVS své zástupce a ze zápisů o schůzích se zdá, že hierarchická podřízenost vůči SVS se v tu chvíli přijímala bez odporu. Přesto SVS neprosadil, aby všechny spolky měly shodné stanovy, stejné příspěvky, jednotné legitimace a razítka, ani podmínku, aby členstvím ve fakultním spolku byl podmíněn nárok na sociální vymoženosti studentů. SVS tím chtěl zabránit vzniku jiných spolků.“³

Zilynská (1998, s. 248) zmiňuje úspěch Svazu vysokoškolského studentstva, kdy byla založena Prozatímní správa studentského majetku. Správa majetku dle schůze ze dne 9. 7. 1945 měla převzít majetek od právnických osob, pod které tehdy spadaly koleje a menzy. V jednotlivých kolejích poté začaly působit studentské samosprávy. Některé se však nechtěly podrobit SVS.

---

² Svaz vysokoškolského studentstva

³ ZILYNSKÁ, B. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 247–248. ISBN 80-7184-539-6.

„Postoj veřejnosti jasně ukázaly ohlasy na největší studentskou akci tohoto období. V polovině července se SVS rozhodl využít neklidu kolem nedořešených studijních úlev a na den a hodinu, kdy byla ohlášena demonstrační schůze posluchačů práv proti zrušení dílčích zkoušek při rigorózech, vyhlásil manifestaci za studijní a hospodářské požadavky studentů. Ovládl tak plně řízení akce organizované původně právníky. Pozvánky, vyzývající k účasti na shromáždění 19. července dopoledne, vyjadřovaly stručně, ale velmi jasně smysl, jaký jí byl Svazem přisuzován: Kdo chceš výhody, úlevy, přijď manifestovat. Kdo nejde s námi, jde proti nám. Vedení SVS připravilo pečlivě program vystoupení, jež mělo demonstrovat sílu a jednomyslnost studentstva vedeného SVS.“⁴

Zilynská (1998, s. 249) uvádí, že v rámci manifestace svojí roli sehrálo i ministerstvo, které bylo, dá se říci až nuceno přistoupit na dané požadavky, jestliže tomu bude jinak, manifestace bude prezentována jako demonstrace boje proti byrokracii, kdy nejsou požadavky vnímány jako potřeby nebo naopak manifestaci, která se vyznačuje vzájemnou spoluprací.

Manifestace, která proběhla 19. Července 1945, měla podle Zilynské (1998, s. 250) pozitivní výsledek, s kterým mohl být Svaz vysokoškolských studentů velice spokojen. Tento svaz podpořila i řada profesorů či docentů. SVS si začal vytvářet pozici jako jedinou zastupující organizaci vysokoškolských studentů.

Zilynská (1998, tamtéž) konstatuje počet studentů zapsaných v letním poválečném semestru. V té době na univerzitě studovalo 12 500 vysokoškoláků. Vyšší počet studentů, respektive o 40 %, byl daleko větší než po uzavření škol před 2. světovou válkou.

1. 2 Univerzita Karlova a její poslední svobodná poválečná léta

Akademický rok 1945/1946 na Karlově univerzitě nám dle Zilynské (1998, s. 251–252) předkládá významnou událost a to zrušení německých technik a univerzity v naší zemi. Dle dekretu prezidenta Československé republiky dne 5. 5. 1945 převzaly majetek zaniklých škol české vysoké školy. Poté následovaly problémy spjaté

---

⁴ ZILYNSKÁ, B. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 249. ISBN 80-7184-539-6.

s německými pracovníky, kteří chtěli pokračovat ve své práci. Ti však nebyli až na výjimky přijati. Jedním z nich byl Emil Utitze a Josef Körner, kterým bylo zajištěno státní občanství a tím i zaručena penze. Někteří odešli do zahraničí nebo začali pracovat v jiné než učitelské sféře.

„Zimní semestr 1945/46 byl naplněn řadou slavnostních událostí. Vedle oslav, které si žádala doba, jako bylo výročí bolševické revoluce z r. 1917, poprvé reflektované kladně celou českou společností, se odehrály významné události v životě samotné univerzity. Přírodovědecká fakulta si 8. listopadu připomněla 25. výročí svého vzniku. Instalace rektora se konala 1. prosince – poprvé od r. 1938. Mimořádnou událostí bylo 15. prosince slavnostní udělení čestného doktorátu práv Edvardu Benešovi ve Španělském sále Pražského hradu. Univerzita tímto po válce prvním přiznáním čestného titulu ocenila prezidentovy zásluhy o vznik, vývoj a obnovení Československa.“⁵

Zilynská (1998, s. 253–255) uvádí další významnou událost pražské univerzity, kdy roku 1946 se rektor Bělehrádek účastnil zasedání OSN, které tehdy probíhalo v hlavním městě Anglie, a úzce spolupracoval s Janem Masarykem tehdejším ministrem zahraničí. Během svých vystoupení propagoval nejen Československou republiku, ale také Karlovu univerzitu. V rámci zasedání OSN navštívil Oxfordskou univerzitu, na níž poděkoval za promoce mediků, které se zde uskutečnily za 2. svět. války a dále za zaštitění se československých univerzit v důsledku jejich uzavření.

Studentské organizace se podle Zilynské (1998, s. 256) začaly od podzimu roku 1945 měnit a po volbách na jednotlivých fakultách se začalo objevovat daleko více stran.

Zilynská (1998, tamtéž) zmiňuje vytvoření studentských spolků, kde se organizovali studenti podle svého politického cítění, roku 1945 tak vznikly Národně socialistické kluby národněsocialistických akademiků, ty vznikaly na základě sjezdu strany a proběhl v prosinci téhož roku. Dalším klubem byl klub lidovců, kteří se sužovali ve vlastním ústředí. Komunisté už tehdy neviděli rádi vznik těchto klubů, ale své zastoupení mezi studenty měli už tehdy. KSČ chtěla získat co nejvíce členů, aby mohlo pomalu začít propagovat svou ideologii. V neposlední řadě byly vytvořeny sekce sociálních demokratů.

---

⁵ ZILYNSKÁ, B. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 252. ISBN 80-7184-539-6.

Zilynská (1998, s. 257) konstatuje důležitý fakt a to vítězství KSČ ve volbách, které se konaly na jaře roku 1946. Po těchto volbách do ministerského úřadu nastoupil národní socialista Stránský, který nahradil komunistu Nejedlého. Po nástupu Stránského se změny na univerzitě neodehrály. Studentům zůstaly sociální výhody a dále se pracovalo v cíli otevřít pedagogickou fakultu.

Karlova univerzita v roce 1946 volila nového rektora. Zilynská (1998, tamtéž) zdůrazňuje profesora Bohumila Bydžovského, významného matematika a pedagoga, který se dle volby akademického senátu stal dne 5. 6. 1946 rektorem univerzity.

Zilynská (1998, s. 259) dále hovoří o akademickém roce 1946/1947, kdy se na univerzitě neobjevovaly přílišné výkyvy. Jednalo se o období spíše klidné.

V rámci počtu studentů na univerzitě v tomto akademickém roce nám Zilynská (1998, tamtéž) popisuje vysoký počet studujících i přihlášených studentů. Na Karlovu univerzitu se tehdy přihlásilo 19 800 studentů, z nichž 900 studentů nastoupilo na pobočky mimo Prahu. Právnická fakulta v tomto akademickém roce čítala až 6 000 přihlášek, což byl největší počet ze všech fakult.

Štemberková (2011, s. 124) zmiňuje postupný zánik demokracie ve společnosti i Karlova univerzita se začínala postupně setkávat s totalitním systémem, kdy byla v roce 1947 zakázána činnost spolku Menza akademická, který měl svou tradici už od roku 1899. Univerzita se v tomto případě bránila a to i z důvodu práva na majetek. Celá záležitost byla dlouhou dobu projednávána se Zemským národním výborem. Záležitost však až do roku 1948 uzavřena nebyla a po únoru 1948 všechna jednání ohledně spolku zastavena.

„Ve studentských spolcích pokračovalo na podzim 1946 politické tříbení. Princip jednotných kandidátek s paritním zastoupením stran při nových volbách už ve většině spolků neprošel. Vytvářejí se dva volební bloky – „demokratický“, představovaný socialisty a lidovci, a „pokrokový“, jak se nazýval blok tvořený komunisty a sociálními demokraty. Demokratický blok se prosadil hlavně ve velkých spolcích, jako byl právnický Všehrd a spolek mediků. Levice ovládala nadále především vysoké školy uměleckého a politického zaměření, z univerzitních fakult pak především filozofii.“⁶

---

⁶ ZILYNSKÁ, B. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 261. ISBN 80-7184-539-6.

Zilynská (1998, s. 261) hovoří o únorových volbách ve Studentském vysokoškolském spolku, dle výsledků byl velice patrný převážný počet demokratů neboli demokratického bloku, jejímž předsedou se stal Emil Ransdorf, národní socialista a právník. KSČ však pronikala do různých organizací dále. Jasným faktem této doby bylo získání komunistického vlivu a tak začínaly demokratické snahy pomalu mizet.

2 KOMUNISTÉ A JEJICH ZAČÍNÁJÍCÍ MOC V ČESKOSLOVENSKU

Pousta (1998, s. 263) uvádí, že komunistická strana dosáhla obrovského úspěchu ve volbách, které se konaly po 2. svět. válce, respektive v prvních svobodných volbách, ke kterým znovu došlo až za čtyřicet let. Svého úspěchu dosáhla zejména propagací, která byla mířena proti Německu a dále propagováním reformních myšlenek. Typickými prvky komunistické strany byly nereálné sliby s cílem získat co nejvíce voličů. Hlavní však bylo získat absolutní moc v Československu.

Roček (1998, s. 258) hovoří o volbách v Československu, podle nichž komunisté tehdy očekávali úspěch. Rozložení počtu hlasů v různých stranách dopadly následovně. Komunisté získali 40,17 % hlasů, tím se stali nejsilnější stranou. Druzí skončili Národní socialisté, kteří získali 23,66 %, za nimi lidovci s 20,24 % a poslední skončili Sociální demokraté s 15,58 % voličských hlasů. Oproti českým zemím na Slovensku komunisté ve volbách propadli. Tady nejvíce hlasů získala Demokratická strana s 62 %, za nimi komunisté s 30,37 % a ještě dvě slovenské strany, které získaly pouze 3,73 %, jednalo se o Stranu slobody a Stranu práce. I přes tyto výsledky se komunisté svého vítězství dočkali.

Jako hlavní cíl komunistů vidí Roček (1993, tamtéž) získání v dalších volbách přes 50 % hlasů voličů a to i přes neúspěch na Slovensku.

Roček (1993, s. 263–264) v rámci historických souvislostí z roku 1948, hovoří o odstupu tehdejších ministrů z jejich úřadu. Toho okamžitě komunisté využili a se svým návrhem jak pokračovat, vystoupili. Po tehdejším prezidentu Edvardu Benešovi považovali demisi a dále požadovali, aby na uvolněná ministerská místa byli dosaženi komunisté. E. Beneš neměl již sílu tomuto tlaku čelit a vyhověl jim i z důvodu svého věku a nemoci. Dne 25. 2. 1948 požadavky komunistů byly E. Benešem přijaty, tudíž prezident odstoupil z úřadu a komunisté usedli do vedoucích funkcí československé politické scény.

„Únorový převrat udělal za nadějným vývojem naší kultury náhlou a tragickou tečku. Socialistický realismus ve své nejdogmatictější podobě se stal mírou všeho dění v kultuře. A co nad něj bylo, od třídního nepřítele bylo. Vazby s kulturním děním na západ od železné opony byly zpřetrhány. Doposud nezávislé umělecké a kulturní spolky

zanikly a na jejich místě byly vytvořeny centralizované instituce (Svaz československých spisovatelů v březnu 1949). Také československá věda se orientovala téměř výlučně na spolupráci se sovětskými partnery. Její organizace byla přestavěna podle sovětského modelu.“⁷

---

⁷ ROČEK, P. A. *Dějiny země Koruny české II.* 2. vyd. Praha: Paseka, 1993. s. 266. ISBN 80-85192-60-8.

3 PŘEDÚNOROVÉ UDÁLOSTI KARLOVY UNIVERZITY

Pousta (1998, s. 264) uvádí vývoj v Československu, který po válce pomalu vedl k moci komunistů v naší zemi. Ve společnosti začala panovat nervozita i nezpochybnitelné napětí. Politické strany té doby spolu bojovaly a to nejen v tehdejší tisku. Politické střety se objevovaly zejména v Národním shromáždění. Všechny tyto skutečnosti pronikaly i na Karlovu univerzitu a také na ostatní vysoké školy. Komunisté se začali zaměřovat zejména studenty neboli budoucí inteligenci. Cítili totiž ztrátu vlivu ve studentských spolcích po 2. svět. válce a tento tlak sílil stále více.

„Vystoupení ministra informací Václava Kopeckého na veřejné schůzi, uspořádané vysokoškolským výborem KSČ a závodní organizací KSČ na Vysoké škole politické a sociální⁸ 3. prosince 1947, se razancí řadilo k předním a nebezpečným varováním před dalším politickým vývojem i na vysokých školách. Kopecký napadl nejen nově zvoleného rektora Karlovy univerzity prof. JUDr. Karla Engliše (1880–1961), ale zaútočil na vysoké školy komplexně a bojovným tónem se obrátil k samotným vysokoškolákům. Engliš opravdu neměli komunisté v lásce. Ministr financí několika předválečných vlád, bývalý poslanec národní demokracie, guvernér Národní banky československé v letech první republiky, významný národohospodář a filozof, tvůrce teologické národohospodářské teorie byl pro ně prototypem nebezpečného kapitalistického protivníka.“⁹

Pousta (1998, s. 266) dále hovoří o volbě rektora Engliše, která proběhla ještě v době, kdy komunisté neměli velký vliv ve studentské sféře. Engliš byl zvolen zcela svobodně. Volba rektora probíhala na základě zákonů týkající se akademických úřadů, které platily již od roku 1873. Pro akademický rok 1947/1948 neproběhla pouze volba rektora, ale i děkanů a zástupců soukromých docentů.

Prolínající vliv komunistů lze usuzovat dle Pousty (1998, s. 267) v rámci událostí ohledně nově zvoleného rektora Karla Engliše, kdy tehdejší ministr informací

---

⁸ Vysoká škola politická a sociální vznikla dle Köpplové a Jiráka (1998, s. 533) v roce 1945 a působili zde osobnosti nejrůznějších politických názorů. Zanikla již v roce 1948 po nástupu komunistů k moci.

⁹ POUSTA, Z. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 264. ISBN 80-7184-539-6.

ÚV KSČ Václav Kopecký na základě této volby usoudil, že vliv komunistů na Karlově univerzitě není dostačující.

„Útok ministra informací Václav Kopeckého na profesora Karla Engliše byl konkrétním signálem o totalitních představách KSČ. Tak byl i chápán nejen na samotné univerzitě, jíž stál Engliš v čele, ale chápala jej tak i československá společnost. Dne 9. prosince 1947 prof. Bohumil Bydžovský předal s odznaky rektorského důstojenství i rektorský úřad prof. Englišovi. Nový rektor, jak bývalo zvykem, proslovil před akademickou obcí inaugurační přednášku. K speciálně englišovskému tématu – Nástin hospodářských soustav – připojil Poselství k akademické mládeži. Bylo nejen skrytou odpovědí Kopeckému, ale současně také apelem na charakter mladých lidí a jejich věčnou a samozřejmou touhu po svobodě ducha a zároveň i krásným vyznáním obdivu k mládí.“¹⁰

Pousta (1998, s. 269) zmiňuje postavení ostatních univerzit k útoku na profesora Karla Engliše ze strany tehdejšího ministra informací Václava Kopeckého. Z důvodu postupujícího vlivu komunistů v zemi a jejich stále se zvyšující moci dopadající i na vysoké škole proběhlo jednání Masarykovy univerzity, kterého se zúčastnila její akademická obec. Brněnská univerzita byla znechucena celkovým útokem na vysoké školy a patrně tedy na útok proti profesoru Englišovi, který byl jejím prvním rektorem a působil zde dlouhodobě jako profesor. Zasedání, kde celá věc byla řešena, probíhalo 16. prosince. O den později, tedy 17. prosince bylo na Masarykovu univerzitu doručeno ustanovení Karlovy univerzity, kde akademický senát hrubě odmítl kritiku směrem k profesoru Karlu Englišovi. Komunisté již v této době měli své přívržence, tím byl na Masarykově univerzitě děkan pedagogické fakulty profesor František Trávníček, který odmítl podpořit Karlovu univerzitu, která o nic takového nežádala. Nicméně své stanovisko Masarykova univerzita vydala, kde podpořila Karla Engliše a ohradila se proti výrokům tehdejšího ministra informací. Stanovisko vyšlo ve Svobodných novinách, které byly vlastním periodikem Masarykovy univerzity.

Na základě výroků o rektoru Karlu Englišovi se dle Pousty (1998, s. 270) objevil nesouhlas i tehdejších studentů. V rámci odporu výroků Kopeckého studenti Filozofické fakulty Karlovy univerzity a její výbor levicového spolku 18. prosince

---

¹⁰ POUSTA, Z. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 267–268. ISBN 80-7184-539-6.

vydal následující prohlášení, pod které se podepsali předseda Vladimír Peška a jednatel Karel Sichrovský.

„Spolek posluchačů filosofie u vědomí svých tradic a závazků vůči Karlově univerzitě přijímá tuto rezoluci:

1. Odsuzujeme výroky pana ministra informací Václava Kopeckého, které pronesl na veřejné schůzi, pořádané komunistickou sekcí VŠPS dne 3. 12. 1947, na adresu profesorského sboru Karlovy univerzity a Jeho Magnificence rektora Karlovy univerzity dra K. Engliše.

2. Odmítáme jakékoliv útoky a pokusy o zasahování do akademické svobody vysokých škol a prohlašujeme, že budeme dbáti toho, aby zvláště nyní při blížícím se 600. jubileu Karlovy university, kdy k nám budou upřeny zraky celého kulturního světa, nebyla přebarvována duchovní náplň staroslavného učení Karlova.

3. Odsuzujeme vyhrožování představitelům studentstva.

4. Odmítáme se vši rozhodností snižující a urážlivé výroky pana ministra informací Václava Kopeckého o úrovni a ceně vysokoškolského studia.

Našimi vzory jsou skuteční myslitelé, velcí duchové našich dějin a vedoucí filosofové, nikoliv útoční zástupci sekretariátů politických stran.“¹¹

Pousta (1998, s. 272) hovoří o ministru informací Kopeckém a dalších komunistických představitelích, kteří za své nepravdivé výroky směrem k ministru Stránskému, rektoru Englišovi i vysokoškolským studentům či akademické obci nikdy nikdo nevytkl.

3. 1 Studentské boje v únoru 1948

Studentské manifestace provázejí univerzitu celou její historií. Únor 1948 dle Pousty (1998, s. 274) vyvolal u pražských studentů odpor ke komunistům, kteří se ujali vlády v naší zemi. Veřejně tak protestovali proti totalitnímu systému. Začali se tedy konat manifestace, první veřejná akce se konala 23. 2. 1948, kdy se manifestující studenti národněsocialistické strany sešli v Obecním domě na Náměstí republiky. Po jednání se průvod pokojně vydal za prezidentem Edvardem Benešem na Pražský hrad.

---

¹¹ POUSTA, Z. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 270–271. ISBN 80-7184-539-6.

Účastníků bylo nejdříve kolem dvou tisíc, ale během cesty se zvýšil počet manifestantů až čtyřnásobně. Po příchodu na Hrad Edvard Beneš přijal pětičlennou skupinu, která mu vyjádřila podporu v boji proti nastupujícímu totalitnímu režimu. Edvard Beneš byl až dojat studentskou aktivitou, bohužel aktivní byli pouze oni, nikoliv společnost. Další dny se vyznačovaly bojem studentů, veřejné podpory se bohužel nedočkali.

„Přestože 23. února byli zatčeni předseda Spolku českých mediků Felix Uhl a předseda Spolku komerčního inženýrství Pavel Pták a studentský předák právníků Emil Ransdorf se skrýval, pochodovali 24. února studenti Prahou. Po zatčení nepohodlných studentských vůdců si totiž definitivně uvědomili, že jde do tuhého. Dříve provolávaná hesla Nebojte se, Pražáci, ještě jsou tu študáci! patřila neodvratně do času recese a legráček a v této chvíli neměla již žádné oprávnění. Věděli, kde je vlastní centrum dění a kam mají jít protestovat. Proto se asi dva tisíce studentů se státní československou vlajkou srotilo v půl osmé večer na Příkopech kolem Prašné brány, aby se před budovou ústředního sekretariátu KSČ dožadovali osvobození svých druhů skandováním: Propustte zavřené študáky a nechodte na nás s bodáky!“¹²

Pousta (1998, s. 275) uvádí události spojené s manifestací, která kolem třetí hodiny čítala zhruba pět set studentů a před Rozhlasem provolávali svá hesla. Jejich další cesta vedla na Staroměstské náměstí, kde provolávali hesla sympatizující s Masarykem a Benešem. Poté následovala cesta k soše sv. Václava, kde si společně zazpívali hymnu. Zde se střetli s davem 20 000 lidí, kteří provolávali slávu Klementu Gottwaldovi. Manifestující studenti museli bez zásahu SNB průvodu Gottwalda uvolnit cestu. Studenti však dál pokračovali ve společných diskusích o zachování demokracie v zemi.

Studenti zastávali demokratické principy v naší zemi. Dle Pousty (1998, s. 276) však vedle zastánců svobody stáli i komunističtí studenti, kteří Gottwalda velice podporovali svými vystoupeními v ulicích a na náměstích. Aktivně podporovaly KSČ například výrobou a rozvěšování propagáčnických komunistických letáků.

„Pozdě v noci se dozvěděli, že vedení KSČ chystá na sobotu 21. února lidové shromáždění na Staroměstském náměstí. V mžiku se rozběhly studentské spojky po Praze s výzvou k účasti. Na něm potom mohutným skandováním Dělník, student v jednom šiku uchrání svou republiku dávali hlasitě najevo, že jsou tady. Skandováním

---

¹² POUSTA, Z. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 275. ISBN 80-7184-539-6.

hesel, výkřiky a zpěvem umlčeli poslance Lesáka, když po návratu delegace od prezidenta Beneše 23. února informoval v pozdních večerních hodinách studentské příznivce z balkonu sekretariátu národních socialistů na náměstí Republiky o setkání delegace s hlavou státu. V sevřených útvarech pochodovali komunističtí studenti Prahou a donekonečna zpívali Čapajeva, Kaťušu a Kamarád... Hlídkovali na kolejích a na Gottwaldovu výzvu okamžitě ustanovovali akční výbory.“¹³

Pousta (1998, s. 278) uvádí další manifestaci studentů dne 25. 2. 1948, kdy se jednalo pouze o studentskou akci, kde nebyl zásah žádných politických stran. Tohoto dne se uskutečnila asi nejpočetnější manifestace proti KSČ. Zpráva o demisi, kterou podal Československý rozhlas v jednu hodinu odpolední, tu však následně dementoval. Ale studenti už cítili nevratnost totalitního systému v naší zemi i přesto se vydali na Pražský hrad v poklidné smuteční náladě. Ovšem už tehdy se setkali s tvrdým útokem SNB, kdy došlo ke zranění mnoha studentů a 118 jich bylo zatčeno.

Štemberková (2011, s. 127) zmiňuje následující události týkající se dosavadního rektora Karlovy univerzity Karla Engliše, který podal svou demisi dne 26. 2. 1948 a předešel tak sám vyhození z univerzity komunistickým režimem. Ovšem nakonec působil na univerzitě až do roku 1951, kdy ji opustil. Jeho život poté provázely stálé výslechy či domovní prohlídky. Karel Engliš po odchodu z univerzity trpěl obrovskou nouzí a to z důvodu odebrání starobního důchodu i potravinových lístků.

Akční výbory a jejich následná selekce

Nově vzniklé akční výbory se staly součástí tehdejší komunistické vlády. Pousta (1998, s. 279) nám předkládá hlavní činnost těchto výborů spočívající zejména v propouštění nehodících se lidí do totalitního systému. Kdy František Lón, který byl tehdejším zmocněncem Akčního výboru Národní fronty v ministerstvu školství a osvěty pro vysoké školy, podepsal první čistky na Karlově univerzitě, které se týkaly i profesora Engliše a zejména profesorů právnické fakulty.

„V dopisu akčnímu výboru právnické fakulty z 25. února uváděl, že vyhovuje žádosti Akčního výboru Národní fronty na právnické fakultě a činí tato opatření: Zprošťuji s okamžitou platností až do dalšího opatření výkonu funkce: prof. Dr. Karla

---

¹³ POUSTA, Z. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 276. ISBN 80-7184-539-6.

Engliše, prof. Dr. Vratislava Buška, prof. Dr. Ladislava Voštu, prof. Dr. Jana Matějku, doc. Dr. Jana Novotného a prof. Dr. Jiřího Cvetlera. Prof. Dr. Bohuš Tomsa nebude přednášet pro posluchače právnické fakulty I. až III. semestru a nebude působit jako zkušební komisař ve zkušebních oborech jemu vzdálených, pro něž není kvalifikován (habilitován). Povolávám opět do aktivity s okamžitou platností prof. Dr. Antonína Hobzu. Zprošťuji s okamžitou platností až do dalšího opatření výkonu funkce Dr. Stanislava Kratochvíla, tajemníka na právnické fakultě University Karlovy.“¹⁴

Pousta (1998, s. 280) uvádí i studenty, kterých se týkalo vyloučení ze studia. Z právnické fakulty byli propuštěni, E. Ransdorf, K. Šešina, S. Gavenda, J. Mestenhauser, B. Kučera, V. Bičišť, J. Renner, L. Reimann, J. Sklenář, B. David, J. Renner a R. Hartman. Dále byl v neposlední řadě propuštěn Dr. Miroslav Boháček, který na Karlově univerzitě působil ve Zkušební komisi na právnické fakultě.

Štemberková (2011, s. 127–128) konstatuje, že mimo právnickou fakultu, kde probíhaly čistky dle Akčních výborů i jinde se vyhazovalo. Mezi další osobnosti, které byli z Karlovy univerzity vyhozeni, patřili M. Hýsek, J. Patočka, J. Hutter a také Z. Kalista, který byl po svém vyhazovu odsouzen a nuceně pracoval v tehdejších lágrech. Otakar Machotka profesor sociologie úspěšně odešel po roce 1948 do USA, kde působil na amerických univerzitách. Stejně tak Otakar Odložilík profesor československých dějin, který od roku 1943 působil na pozici odborného poradce v Londýně pro ministerstvo zahraničí. Jan Bělehrádek předchozí rektor působil po svém odchodu ze země v organizaci UNESCO, kde vykonával vysokou funkci na generálním sekretariátu se sídlem v Paříži.

Štemberková (2011, s. 128) hovoří o další perzekuované osobnosti UK a to o docentce Růženě Vackové věnující se umění a archeologii. V roce 1948 se plně zastala studentů, kteří v únorových událostech vystupovali a demonstrovali proti KSČ. Později byla odsouzena, její věznění trvalo od roku 1952 až do 1967, nikdy nepožádala o milost, vnímala to jako její boj proti nesvobodě v naší republice.

Další osobností, která byla totalitním systémem perzekuována je dle Štemberkové (2011, tamtéž) Bohumil Rypka dříve působící v oblasti klasické filologie. Ani ten po nástupu KSČ nebyl neperzekuován, v roce 1953 byl odsouzen na 19 let za velezradu a špionáž.

---

¹⁴ POUSTA, Z. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 279–280. ISBN 80-7184-539-6.

3. 2 Karlova univerzita a jubileum 600. let

Na blížící významné oslavy 600 let od vzniku univerzity se podle Štemberkové (2011, tamtéž) Univerzita Karlova připravovala již po válce, kdy začala oprava Karolina, kde měli hlavní oslavy probíhat.

„Od začátku jubilejního roku se univerzitní tematika začala objevovat v novinách i časopisech. Systematickou pozornost jí věnovaly Svobodné noviny. Již 1. ledna zahájily rozhovorem s rektorem Englišem ucelený seriál článků – Karlova universita v jubilejním roce, v němž pak uveřejňovaly stati o dějinách univerzity i jednotlivých fakult a často formou rozhovorů s děkany pojednávaly také o současném stavu a dalších perspektivách univerzity. Jindy zasvěceně informovaly o konkrétním vědním oboru – ať již to byla slavistika na filozofické fakultě či chirurgie na lékařské fakultě, která měla tak slavné tradice. Rektor Karel Engliš zdůraznil ve svém úvodním příspěvku, že univerzita patří celému národu, a vysvětlil i podstatné rysy její autonomie.“¹⁵

Štemberková (2011, s. 128–129) zmiňuje důležitost oslav a to i ze strany komunistů. Bohumil Bydžovský prorektor univerzity celé oslavy místo Karla Engliše řídil, s komunistickým režimem v zemi, ale také nesouhlasil. Důležitou událostí této doby byla nová volba rektora, kterou si sám Engliš prosadil u akademického senátu. Samotná volba proběhla ještě před oslavami, dne 19. března byl do rektorského úřadu zvolen Bohuslav Bydžovský. Profesor Jan Mukařovský působící na filozofické fakultě se stal prorektorem. V době, kdy byl Bohuslav Bydžovský rektorem, navštívil USA v rámci svých přednášek, které uspořádal a následně zde pozval významné osobnosti amerických univerzit na návštěvu oslav pražské univerzity.

V rámci významného jubilea univerzita udělovala čestné doktoráty řadě osobností. Dle Štemberkové (2011, s. 129) v souvislosti s udělováním čestných doktorátů, byl nakonec vyčíslen až na plánovaných čtyřicet světových osobností. Ovšem nastupující totalitní režim v naší zemi způsobil odmítnutí třinácti osobností, jímž měl být doktorát udělen. Patřili mezi ně významné osobnosti, jako byl Sir Alexander Fleming, který proslul objevem penicilínu, dále Sir William David Ross, který zcela

---

¹⁵ POUSTA, Z. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 284–285. ISBN 80-7184-539-6.

nesouhlasil s komunismem v Československu. Naopak osobnosti z francouzských univerzit se oslav zúčastnili.

„Oslavy, probíhající již od 5. dubna 1948, obrážely rozporuplnost „revoluční“ doby, poněvadž ve Svatovítské katedrále a v hlavních kostelích tří křesťanských církví byly slouženy slavnostní bohoslužby. V samotný výroční den založení 7. dubna odevzdává prezident republiky Edvard Beneš univerzitě ve Vladislavském sále Pražského hradu obnovenou zakládající listinu. Po projevu rektora Bohumila Bydžovského, každým gestem prozrazujícího, že je vychováním „ze staré školy“, řekl rektor pařížské Sorbonny, kterého následoval předseda Mezinárodního svazu studentstva. Udílení čestných doktorátů proběhlo 8. dubna ve Velké aule Karolina, po delší době zpřístupněné účastníkům oslav. Po jejich skončení se opět uzavřela, neboť mnohé práce bylo třeba ještě dokončit. Ačkoliv některé evropské a americké univerzity účast odřekly (z opatrnosti často bez udání důvodu), mohli být komunisté s průběhem oslav i jejich vyzněním vcelku spokojeni, že se po únorovém převratu neocitli v mezinárodní izolaci.“¹⁶

Petrusek (1998, s. 186–187) však zmiňuje, že v rámci výročí 600. let Karlovy univerzity, měl vliv komunistů i na oslavy, kterých se mělo účastnit až 74 univerzit, z tohoto počtu se výročí účastnilo pouze 46 univerzit.

3. 3 Nástup komunistické moci na Karlově univerzitě

Pousta (1998, s. 292) poukazuje na skutečnost, když dosavadní rektor univerzity onemocněl a jeho funkci převzal prorektor Jan Mukařovský. Ten byl následně v květnu zvolen rektorem pro akademický rok 1948 až 1949. V této volbě měly už své slovo také tehdejší akční výbory. Jan Mukařovský se stal rektorem 30. června znovu a to pro následující akademický rok. Volba byla poslední, která se řídila zákonem z roku 1873 o organizaci akademických funkcionářů. Zajímavou skutečností je, že Jan Mukařovský působil v rektorském úřadu čtyři roky, což bylo tehdy nevídané.

---

¹⁶ ŠTEMBERKOVÁ, M. *Univerzita Karlova: Historický přehled*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2011. s. 129. ISBN 978-80-246-2014-5.

Komunistickou stabilizaci v Československu Pousta (1998, s. 294) vnímá i v odstranění politicky nevyhovujících osob, které vedlo k novým zásadám i směrnicím, dle Stalinových teorií o třídním boji.

„Po první etapě, v níž byl zlikvidován funkcionářský aktiv nekomunistických stran, kdy byly o dvacet tisíc funkcionářů „očištěny“ závodní a odborové organizace, kdy byla paralyzována možná ohniska odporu ve společenských organizacích, začali komunisté programově rozbíjet staré struktury společnosti a budovat nové, aby celou společnost dostali pod kontrolu. S tím souvisel i zájem KSČ o inteligenci, o vysoké školy a konkrétně o vysokoškoláky. Navíc vedení KSČ nezapomnělo na vystoupení pražských studentů v únorových dnech. Generální tajemník KSČ Rudolf Slánský na zasedání ÚV KSČ v listopadu 1948 dal jasné směrnice pro nadcházející období, když prohlásil: Budeme nyní regulovat výběr studentů na vyšší střední školy, a zvláště na university a techniky. Nemilosrdně vyčistíme střední a vysoké školy od reakčních studentů a postaráme se o to, aby převážná část studentů na středních i vysokých školách se rekrutovala z dělnických rodin. Také další jeho slova na zasedání ÚV KSČ naznačovala konkrétní směr chystaných školských reforem. ... marxismus-leninismus, tato věda všech věd, jak to řekl s. Gottwald, se musí stát důležitou součástí učebních osnov na všech školách a universitách, že všechny vědy musí být osvětlovány z hlediska našeho světového názoru.“¹⁷

Zdeněk Nejedlý tehdejší ministr školství podle Pousty (1998, tamtéž) vedl čistky ve školství, které začaly dne 30. 11. 1948 pod jeho vedením. Prověrky tykající se studentů byly postaveny především na politickém záměru té doby. Studenti z buržoazních rodin jak se tehdy nazývali, nesměli studovat vůbec.

Pousta (1998, s. 296) uvádí další čistky, které proběhly v roce 1949 a to jak na Karlově univerzitě tak i ostatních vysokých školách. Hlavním cílem KSČ bylo změnit sociální postavení dosavadních studentům na vysokých školách a to za pomoci absolventů dělnických přípravek.

Celá reorganizace ve všech sférách společnosti znamenala pro Karlovu univerzitu dle Pousty (1998, tamtéž) i velice rychlý nástup komunistické ideologie i jejich třídních myšlenek, a to aplikovanou zejména na tehdejší zasedání ÚV KSČ v roce 1948. V různých regionech Československa bylo dne 20. 1. 1949 zahájeno až pět

---

¹⁷ POUSTA, Z. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 294. ISBN 80-7184-539-6.

státních kurzů na vysoké školy, určené pro dělníky. Jeden ze slavnostních aktů proběhl v Houštce u Staré Boleslavi, které se zúčastnil tehdejší ministr školství, věd a umění Z. Nejedlý, ale i představitelé Karlovy univerzity, rektor Mukařovský a Čančík, tehdejší děkan lékařské fakulty. Kurzy, které byly zavedeny, trvaly půl roku a nahrazovaly gymnázium. Absolventi těchto kurzů, poté studovali na vysokých školách typu inženýrského, hutního, báňského nebo chemického zaměření. Ovšem absolventi dělnických kurzů nejčastěji odcházeli na filozofickou, právnickou či pedagogickou fakultu.

Pousta (1998, s. 296–297) však uvádí i studenty, kteří se zapsali i na jiné fakulty a to na přírodovědeckou nebo dokonce lékařskou fakultu, kde bylo studium velice náročné a dle výsledků ji mnoho studentů úspěšně dokončilo. Je důležité říci, že studenti a absolventi nebyli pouze totalitně smýšlející. Právě vzdělání, které na univerzitě získali, je postupně formovalo druhým směrem a to k zastáncům společenským norem, které později hrálo hlavní roli po srpnových událostech v roce 1968, kdy se mnoho studentů, ale i obyčejných lidí odvrátilo od KSČ a jejích praktik. V této době existovala také Právnická škola pracujících patřící pod ministerstvo spravedlnosti, jejíž studijní délka trvala osmnáct měsíců, zde se vyskytovali studenti oddaně sloužící či stejně smýšlející s tehdejším režimem. Na této škole byly dokonce později udělovány tituly JUDr., kterým se Karlova univerzita podvolila, ovšem smutným faktem zůstává, že studenti Právnické školy pracujících nevykonali rigorózní zkoušku, takže tituly byly neoprávněné. Nový zákon o vysokých školách akademické tituly nezahrnoval a i přesto došlo 22. prosince 1952 k udělení doktorských titulů na této škole, celkově 231 absolventů se stalo doktory v oboru práva.

3. 4 Nový vysokoškolský zákon

Štemberková (2011, s. 129) uvádí nový vysokoškolský zákon, z roku 1950, pod kterým byl podepsán tehdejší ministr školství Zdeněk Nejedlý, vykonávající před funkcí ministra hudebního a estetického vědce.

„Základním požadavkem vysokoškolského zákona bylo v souladu s cíli s KSČ podřízení vysokých škol státnímu dohledu a přijetí nové ideologie. Toho bylo možno

*dosíci právě za předpokladu důsledného centrálního řízení, které likvidovalo autonomii vysokých škol a podstatně měnilo jejich organizaci. Respekt vysokým školám mělo po zrušení jejich autonomie dodat prezidentovo jmenování rektorů vysokých škol. To bylo nové ustanovení, které nahrazovalo původní ministerské stvrzování zvoleného rektora.*¹⁸

Pousta (1998, s. 300) hovoří o teologických fakultách, které byly kvůli novému vysokoškolskému zákonu i celé totalitní situaci v zemi vyňaty z univerzit a byly dány pod Státní úřad pro věci církevní. Činilo se tak proto, že teologické fakulty neprojevovaly vědecké bádání, šlo však o zcela jasný fakt, vše církevní v totalitním režimu nemělo žádné vážené místo. Jednalo se o teologické fakulty v Praze a Olomouci.

Komunisté dle nového zákona změnili definování orgánů vysokých škol i jejich fakult. Podle Pousty (1998, s. 300–302) na univerzitách byly následující orgány, rektor, prorektor, rektorát a dále tajemník, rada vysoké školy a také valné shromáždění vysoké školy. Na tyto orgány navazovaly fakulty a jejich orgány, kde bylo následující uspořádání, nejprve děkan, proděkan, děkanát, tajemník, rada a valné shromáždění. Rektor, prorektor, děkan či proděkan měli volební období trvající tři roky. Dalším důležitým faktem nového zákona bylo zrušení akademických titulů, jednalo se o tituly JUDr., MUDr., PhDr., PaedDr., ThDr., RNDr., a PhMr.. K navrácení titulu MUDr. došlo až v roce 1966.

Pousta (1998, s. 302) konstatuje, že vysokoškolský zákon musel řešit otázku podřízenosti vysokých škol a do této doby autonomní Karlovu univerzitu vůči státu. Stanovilo se tak, že rektor bude plně odpovědný za plnění studijních i politických úkolů, včetně výsledků práce podřízených vysokoškolských pracovníků. Za studijní, politické, ale i ideologické cíle vysoké školy byl rektor přímo odpovědný ministru školství, věd a umění. Rektorovi byli odpovědní děkanové fakult a jim byli odpovědní vedoucí kateder.

---

¹⁸ POUSTA, Z. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 300. ISBN 80-7184-539-6.

4 UNIVERZITA KARLOVA OD ROKU 1953 K PRAŽSKÉMU JARU

Havránek (1998, s. 307) uvádí konec nejhrůznějších praktik totalitní moci v naší zemi související se smrtí Stalina a Gottwalda v roce 1953. Ovšem systém komunistické strany zůstal v Československu stejný. Jen v Plzni v té době proběhly protesty u dělníků. V zemi v té době proběhla také měnová reforma, která odkryla oslabení sociální opory komunistické moci.

Protesty, které probíhaly se dle Havránka (1998, tamtéž) na Karlově univerzitě zatím neobjevily. Tehdejší profesori i pracovníci univerzity byli režimem zastrašeni. Ti co byli schopni přijmout ideologii i neustálou kontrolu nad svými kroky nebo dokonce tento režim přijali, to se týkalo zejména mladých absolventů, asistentů či aspirantů. Ti poté velice často vykonávali učitelské pozice na univerzitě. Mnoho z těchto mladých absolventů nebo asistentů zastávalo také funkce v ústavech Československé akademie věd, které byly založeny v roce 1952 avšak velmi uspěchaně.

Havránek (1998, s. 308) hovoří o komunistických organizacích, které působily na jednotlivých fakultách už od roku 1948. Tyto organizace v předúnorových i dalších měsících roku 1948 prosazovaly svůj vliv, šly proti dosavadním profesorům i učitelům univerzity ve prospěch komunistických funkcionářů. V roce 1948 proběhl ze strany KSČ nábor do tehdejších organizací a ty se staly velice početnými. V organizacích působilo hodně studentů, kteří později vykonávali funkci asistentů na jednotlivých fakultách zejména na právnické, filozofické a také pedagogické. To mělo za důsledek vysoký příliv mladých učitelů, kteří však sympatizovali s tehdejším totalitním systémem. Později měl však stranický aparát nedůvěru v tyto organizace, kdy v roce 1953 byl dokonce Vysokoškolský výbor KSČ zrušen a organizace tak spadaly pod městské obvody. Následně byla založena na univerzitě podobná organizace a to celozávodní výbor KSČ. Zaměstnanci tohoto aparátu se obraceli na fakultách na ty, v nichž měli důvěru, která později byla hlavně v absolventech dělnických kurzů, kteří poté přešli na jednotlivé fakulty.

„Zatímco zřizování kateder marxismu-leninismu, dirigovaných komunistickou stranou a přičleněných k fakultám, probíhalo bez vyjádření vědeckých rad, projevil se v roce 1955 dosti nečekaně kritické stanovisko vědecké rady univerzity, když tam byly

projednávány vědecké a pedagogické hodnosti. Nedoporučila návrh na jmenování docentem dějin Komunistické strany Sovětského svazu na stejnojmenné katedře filozoficko-historické fakulty, opřeny o kandidaturu dějin udělenou v Moskvě. Ze 46 návrhů na udělení hodnosti doktora věd bez obhajoby publikované vědecké práce doporučila rada 20. října 1955 jen 24 návrhů na jmenování starých profesorů; další, mezi nimi snad všechny stranicky angažované profesory střední generace, nedoporučila. Nadřízené orgány nakonec těm posledním doktoráty udělily na základě jejich zvolení členy korespondenty Československé akademie věd.“¹⁹

Havránek (1998, s. 309) popisuje organizace Československého svazu mládeže, jejichž vznik se váže k roku 1949, který měl důsledek absolutního zániku všech tradičních spolků. Rok 1953 přinesl reformy ve studijních programech, které sebou nesly řadu zkoušek v jednotlivých semestrech, ale i seminářů, které dle přepisu z roku 1954 zavedlo tehdejší ministerstvo školství. Tento rok však přinesl i nutnost jiného způsobu studia, jelikož byli na jednotlivé fakulty přijímáni absolventi jedenáctileté školy, což zapříčinilo nepřipravenost těchto studentů na vysokoškolské vzdělávání a to z důvodu až o dva roky mladšího věku při nástupu na vysokou školu. První ročníky tak trvaly dva roky a v těchto letech byla zahájena i povinná výuka dvou cizích jazyků.

Neustálé prověřování studentů mělo podle Havránka (1998, tamtéž) za následek pokles studentů na vysokých školách, ke kterému došlo právě na základě čistek i neustálému prověřování studentů, zejména v letech 1948/1953. Akademický rok 1956/1957 čítal 8 316 studentů Karlovy univerzity, ovšem v roce 1958/1959 měla univerzita nejnižší počet studentů, tehdy bylo ke studiu zapsáno 7 992. Poté se stav počtu studentů pomalu zvýšil, ale to v důsledku zkrácení studia až o dva roky. V letech 1960/1961 univerzitu navštěvovalo 10 584 studentů.

Zahraniční studenti na Karlově univerzitě v akademickém roce 1956/1957 dle Havránka (1998, tamtéž) čítali z celkového počtu studentů 1,7 % zahraničních studentů na Karlově univerzitě, což bylo pouze 145 studentů z ciziny.

„Strana a vláda“ pečlivě sledovaly ukazatele třídního původu studentů. I poté, co skončily dělnické kursy, vykazovala univerzita asi třicetiprocentní podíl dětí dělnického a rolnického původu mezi přijatými studenty, přičemž podíl rolnických dětí

---

¹⁹ HAVRÁNEK, J. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 308–309. ISBN 80-7184-539-6.

byl jen několik málo procent. Většina uchazečů přicházela i nadále ze vzdělaneckých rodin a z městských středních vrstev. Represivní opatření v prvních pěti letech po únoru 1948 však téměř znemožnila přístup na univerzitu dětem z rodin kapitalistů nebo známých exponentů předúnorových demokratických stran, přičemž ve zvláště obtížné situaci byli ti, kdo přicházeli z vesnic nebo malých měst, kde se lidé dobře znali. I později hrály kádrové posudky z míst, kde bydleli rodiče přihlášených studentů, významnou roli, ale přijímací komise k nim po roce 1956 někdy, když byl uchazeč vynikající, nepřihlížely. Při přijímání do studia při zaměstnání posudky přicházely z pracovišť uchazečů a o původu se v nich zpravidla nehovořilo.“²⁰

Havránek (1998, s. 312) pojednává o prvních problémech v moci komunistické strany v létě roku 1953, ke kterým mohlo dojít buď v důsledku nespokojenosti způsobené ekonomickými opatřeními, anebo měnovou reformou. Za tři roky však došlo k další nespokojenosti, které už nesly prvky politické. V této době proběhl už dvacátý sjezd KSČ, kde byl přednesen tajný referát týkající se zločinů Stalina, tento text prošel několika schůzemi a vzbudil velký ohlas a to i na Karlově univerzitě. Ti co věřili Stalinovi, zcela jejich iluzi ve vnímání socialismu změnil. Dokonce se v Československu volalo o nápravě politických procesů. Nedůvěra k vedení strany vyústila v rezoluce, které vyzývaly k uspořádání mimořádného sjezdu KSČ. Mezi prvními, kdo požadoval tuto rezoluci byly fakultní organizace, které spolu se Svazem spisovatelů přijali rezoluci 16. 4. 1956. Strach stranických aparátů z rezolucí a možného oslabení KSČ, raději přijal až 146 stranických organizací, ten však ještě vzrostl a to na 425 organizací. Stranickému aparátu se nepodařilo inteligenci jinak smýšlejících izolovat, ovšem z druhé strany přišlo podřízení, někteří však nepřestali veřejně kritizovat.

Rektor Miroslav Katětov, který působil na Univerzitě Karlově v této době jako rektor již ve svých 35 letech na základě Havránkova (1998, tamtéž) výkladu uvádí, že Katětov tehdy požadoval po ministerstvu návrat některých pravomocí na rektorát a následně také pravomoci z rektorátu na fakulty.

„Uvolněná atmosféra dubna 1956 se však projevila i jinde ve veřejném životě, zejména také mezi studentstvem. Studenti mluvili na schůzích Československého svazu mládeže i na stranických schůzích o svých sociálních problémech, zvláště o bydlení,

---

²⁰ HAVRÁNEK, J. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 310. ISBN 80-7184-539-6.

o problematických studijních programech, o formální práci svazu mládeže. Vedení KSČ označilo vystupování vysokoškolských stranických organizací za nejsilnější odchylku od vnitrostranické diskuse, která se většinou držela v přijatelných mezích. V rezolucích ze studentských schůzí nebyly však jen sociální a studijní požadavky, volalo se také po obnovení akademické svobody, po svobodě tisku, volnosti cestování, omezení výuky marxismu-leninismu a obranné výchovy, a dokonce i po neomezeném přísunu západního tisku, zastavení rušení Svobodné Evropy a BBC.“²¹

Sjezd spisovatelů, který proběhl 22. až 29. dubna, na kterém tehdy vystoupili F. Hrubín a J. Seifert dle Havránka (1998, s. 312–313) zapůsobilo a získalo si svůj ohlas i na Karlově univerzitě. Květen byl na univerzitě ve znamení diskusí a studenti rozesílali rezoluce mezi fakultami někdy dokonce i do závodů. Studentský majáles probíhající 20. května v Praze, byl pod dohledem milice z důvodu obavy KSČ, ze vzniku studentské demonstrace. Tehdy však k zákroku proti studentům ještě nedošlo.

Havránek (1998, s. 313–314) hovoří o stále probíhajících diskusích na vysokých školách, ale komunističtí funkcionáři postupně situaci dostali zpět do svých rukou. Už tehdy veřejná bezpečnost dohlížela na chování a projevy studentů, došlo i k několika zásahům. Za studenty se dokonce postavil i tehdejší rektor Karel Krejčí v průběhu sjezdu komunistické strany, s tím, že chápe studentské výhrady k výuce marxismu-leninismu a neustálého souhlasu směrem k Sovětskému svazu.

Havránek (1998, s. 314) uvádí podzimní události týkající se vysokoškolských studentů, kteří již byli plně pod dohledem stranického aparátu a tehdejší bezpečnosti. V těchto letech došlo v Polsku a Maďarsku k odporu ke komunistickému režimu, ale univerzita vyvinula jen malou podporu, kromě řady studentů matematicko-fyzikální fakulty.

KSČ po událostech v roce 1956 v Československu opět začala posilovat svou moc. Podle Havránka (1998, tamtéž) začalo prověřování těch, kteří obhajovali situaci v Polsku a Maďarsku, to se týkalo i univerzity, kde došlo k odchodu některých učitelů, jak mladých tak i těch, kteří překročili sedmdesát let věku. Při přijímání studentů se vrátili opětné prověrky ohledně politického původu.

---

²¹ HAVRÁNEK, J. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 312. ISBN 80-7184-539-6.

5 ČESKOSLOVENSKO A ROK 1968

Nastínění situace, v níž se Československá republika nacházela v roce 1968, nám poskytuje Roček (1993, s. 280), který míní, že v tomto roce byl velice cítit pokus o lidské i humánní změny v dosavadním režimu.

„Obrodný proces“ v KSČ a ve společnosti byl tedy zahájen mnohem dříve, než v lednu 1968. Proto je lépe se vyhnout expresivnímu pojmu „pražské jaro“, který v československý pokus o reformu jednak časově redukuje, jednak působí zmatečně vedle názvu známého hudebního festivalu. Už počátkem června 1967 na V. sjezdu ČMS zazněly hlasy ve prospěch plurality organizací mládeže a koncem téhož měsíce na IV. Sjezdu československých spisovatelů došlo k otevřenému popření morálního práva KSČ na vedoucí úlohu ve společnosti, ke kritice její úlohy v 50. letech a ke zdůraznění autonomie kultury. Koncem října 1967 se ÚV KSČ musel zabývat ostrou kritikou své neschopnosti řešit celospolečenské problémy, která vyšla ze základních organizací strany.“²²

Roček (1999, s. 281) hovoří o A. Novotnému, který se stal hlavní postavou celé kritiky KSČ. Dále hovoří o tzv. strahovských událostech, které souvisely s častými problémy s elektrickým proudem, ten měl časté výpadky, z tohoto důvodu došlo k demonstracím tehdejších studentů, kteří bydleli na strahovských kolejích, jejich cílem bylo upozornit společnost na hroživé podmínky žití vysokoškolských studentů na kolejích. Demonstrace studentů, která byla velmi pokojná se setkala s tvrdým útokem pořádkové služby. Tento čin byl hrubě odsouzen společností a v zemi následovala řada mítinků na odpor proti zásahu, který proběhl v Praze v Nerudově ulici.

Důležitou událostí na začátku ledna roku 1968 bylo dle Ročka (1993, s. 281–282) vyvrcholení zasedání ÚV KSČ, kdy byl A. Novotný převeden na prezidenta Československa a prvním tajemníkem se posléze stal Alexandr Dubček.

Roček (1993, s. 283) představuje situaci z března 1968, kdy tehdejší prezident A. Novotný rezignoval. Novým prezidentem se stal Ludvík Svoboda, který následně jmenoval novou vládu, kde měli vedoucí funkce J. Smrkovský a O. Černík. Již v dubnu téhož roku se začal objevovat nesouhlas ostatních stran v rámci sovětského svazu a to na základě přílišného demokratického procesu v Československu, země Varšavské

---

²² ROČEK, P. A. *Dějiny země Koruny české II*. 2. vyd. Praha: Paseka, 1993. s. 281. ISBN 80-85192-60-8.

smlouvy v žádném případě nechtěly připustit žádnou změnu dosavadního politického systému v naší zemi.

„Obavy neostalinistů ze stranických vedení SSSR, Polska, Maďarska, Bulharska a NDR, že reformní proces v Československu se vymkne kontrole KSČ, nebyly plané. Po květnovém plénu ÚV KSČ strhlo nadšení i ty občany, kteří doposud posuzovali možnost celospolečenské obrody skepticky. V podnicích spontánně vznikaly rady pracujících (v aktivitě vedla Federace lokomotivních čet), činnost obnovil Junák a Sokol, na veřejnosti se po dlouhé době objevovaly uniformy legionářů a západních letců, byly založeny nové organizace (Svaz vědeckých pracovníků a jiné), aktivizovaly se církve a náboženské společnosti.“²³

Pernes (2005, s. 11) uvádí situaci ze dne 20. a 21. srpna 1968 a to i noční situaci, kdy lidé nespali a poslouchali vysílání Československého rozhlasu, který informoval své obyvatele o vpádu vojsk Varšavské smlouvy do naší země. Situace, kterou někteří očekávali, a pro většinu by byla tragédií, se stala realitou. Obyvatelé Československa nechtěli ve své zemi přijmout takový čin a plně souhlasili se změnami, které v Československu do té doby probíhaly. Pouhá jedna noc přinesla obrovskou vlnu zklamání a vznikl tak odpor a úplná nedůvěra v Sovětský svaz.

5. 1 Univerzita Karlova a rok 1968

Štemberková (2011, s. 133) hovoří o Pražském jaru roku 1968, které mělo podporu i ve studentech. Ti se účastnili pochodu k hrobu Masarykovy rodiny na výročí dne narození T. G. Masaryka 7. 3. 1968. Univerzita Karlova a její akademická obec se začala zabývat nespravedlivými procesy s jejich bývalými kolegy, kteří po únoru 1948 nemohli vykonávat dále svou profesi. V roce 1968 vycházely také časopisy, které nesly názvy Student a Univerzita Karlova, těšily se přízni i jiných běžných lidí.

V období Pražského jara byli na Univerzitu Karlovu dle Štemberkové (2011, tamtéž) opět přijati profesori, kteří byli po roce 1948 z fakult vyhozeni. Filozofická fakulta znovu zřídila katedru srovnávacích dějin literatury, kde se jejím vedoucím stal Václav Černý, který se věnoval zejména románské filologii, spolu s ním zde působil

---

²³ ROČEK, P. A. *Dějiny země Koruny české II.* 2. vyd. Praha: Paseka, 1993. s. 284. ISBN 80-85192-60-8.

i Karel Černý. Filozofická fakulta byla dále obohacena o politologii pod záštitou profesora Theodora Syllaba. Na právnické fakultě začal působit profesor Václav Chytil, který byl po roce 1948 odsouzen na řadu let.

„Pražské jaro „68“ přešlo do léta, tedy do prázdnin a dovolených, a mezi zastánci demokratizačního procesu zavládla oprávněná obava, aby se nezbrzdil či docela nezastavil obrodný proces, aby snížené bdělosti občanů nevyužili obhájci starých pořádků. Pracovníci Československé akademie věd Otto Wichterle, známý ve veřejnosti vynálezem kontaktních čoček, Jan Brod, Otakar Poupa a Miroslav Holub iniciovali proto prohlášení ke všem vrstvám obyvatelstva, jeho sepsáním pověřili známého spisovatele a novináře Ludvíka Vaculíka (* 1926). Text s názvem „Dva tisíce slov“ uveřejnily 27. června Literární noviny a některé deníky. Počet jeho signatářů vzrůstal, vedle veřejně činných osobností k ní patřili i obyčejní lidé, jejichž jména se zpravidla v novinách neobjevovala. Výzvu ochotně podepsal i patriarcha české vědy, tehdy osmaosmdesátiletý Bohumil Bydžovský.“²⁴

Štemberková (2011, s. 135) v neposlední řadě konstatuje 21. srpen související s okupací Československa na dlouhá léta i obsazení Karolina dne 30. srpna 1968. Celá akademická obec vstup vojsk Varšavské smlouvy odsoudila.

---

²⁴ ŠTEMBERKOVÁ, M. *Univerzita Karlova: Historický přehled*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2011. s. 135. ISBN 978-80-246-2014-5.

6 JAN PALACH

Obrázek 1: Jan Palach²⁵

Dle Mazáčové (1990, s. 6) se Jan Palach narodil dne 11. srpna 1948 manželům Josefovi a Libuši Palachovým, kteří měli vlastní cukrárnu a obchod. Únor 1948 však povolání rodičů velice změnil. Živnost v této době nebyla možná, proto otec Jana Palacha Josef začal vykonávat profesi dělníka v pekárnách a matka začala prodávat. Jan Palach měl ještě o sedm let staršího bratra a důležitým poznatkem je, že celá rodina byla evangelicky založená.

Blažek (2009, s. 41) uvádí, že i přes negativní vnímání komunistického režimu a to hlavně otcem, se Libuše Palachová však rozhodla v roce 1957 vstoupit do KSČ. Důvod byl zcela jasný, rodiče si přáli, aby jejich synové Jan i Jiří mohli studovat.

V září roku 1945 dle Blažka (2009, tamtéž) začal Jan Palach navštěvovat základní školu. Jan svým prospěchem nepatřil k výtečným studentům, spíše bychom ho mohli zařadit do středu třídy. Znamky byly průměrné, z ruského jazyka měl někdy i dostatečnou, ale dějepis patřil mezi předměty, ve kterých vynikal a vždy měl výbornou.

Blažek (2009, s. 43) vnímá jako obrovský zlom v Janově životě náhlou smrt otce v roce 1962 na následky srdečního infarktu. Tady nastala i změna situace v rodině. Libuše Palachová se musela začít starat o celou rodinu sama. Bratr Jiří byl po třech letech složení maturitní zkoušky přijat na lékařskou fakultu, ale kvůli nehodě na motocyklu s následkem otřesu mozku musel studium na rok přerušit. Po návratu na

---

²⁵ Zdroj: Jak vznikl sborník Jan Palach '69. [online]. © 2009 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.cuni.cz/IFORUM-6506.html>

fakultu se mu nepodařilo úspěšně vykonat zkoušky a z fakulty musel odejít. Odstěhoval se do Kamenického Šenova, kde vykonával profesi brusiče ve sklárně. Nakonec se zde oženil a natrvalo začal i žít.

Blažek (2009, tamtéž) hovoří o začátcích studií Jana Palacha na Střední všeobecné škole v Mělníku, takto bylo nazváno místní gymnázium, kam byl přijat od roku 1963. I zde patřil Jan Palach mezi průměrné žáky, vynikal opět v předmětech, jako byl dějepis, zeměpis, občanská nauka a biologie.

Po úspěšném složení maturitní zkoušky byl Jan Palach podle Blažka (2009, tamtéž) přijat na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, kam nakonec ovšem nemohl nastoupit pro velké množství úspěšných uchazečů. Proto zahájil své vysokoškolské studium na Vysoké škole ekonomické v Praze, kam byl na základě náhradních úspěšných zkoušek přijat.

Blažek (2009, s. 43–44) hovoří o přelomu života Jana Palacha po nástupu na vysokou školu. Již v prvním ročníku se zúčastnil brigády se svými ostatními spolužáky. Po návratu z brigády se ubytoval na žižkovských kolejích, kde mohli být ubytováni studenti Vysoké školy ekonomické. Podle výpovědi jeho spolubydlících byl Jan Palach tichý a věnoval se plně studiu. V druhém ročníku se Jan přestěhoval za svými spolužáky Ladislavem Žižkou a Pavlem Bursou na pokoj téhož kolejního zařízení.

Dívka jménem Helena Zahradníková hrála v životě Jana Palacha velice důležitou roli. Dle Blažka (2009, s. 45) se Jan Palach s Helenou Zahradníkovou znal už od dětství. Rodiče Palachových se seznámili s Heleninými rodiči po přestěhování do Všetat. Všechny děti z obou rodin navštěvovaly mateřskou školu. Ovšem roku 1954 se rodiče Heleny Zahradníkové odstěhovali do Mohelnice na Moravě, tím došlo k přerušení kontaktu. Při přijímacím řízení na vysokou školu, kam se, hlásil Jan a Helena se znovu obě rodiny setkali v Praze. Helena Zahradníková byla přijata na Fakultu sociálních věd a žurnalistiky a tak se s Janem vídala velice často. Nejčastěji se potkávali v menze v Opletalově ulici na obědě, Palach navštěvoval Helenu Zahradníkovou i na kolejích Na větrníku, kde bydlela. Helena trpěla zdravotními problémy, dokonce musela prodělat několik operací, z důvodu obrny, proto došlo po prvním ročníku k přerušení studií. Po návratu na vysokou školu jí Jan Palach velice pomáhal.

Blažek (2009, tamtéž) uvádí důležité souvislosti v životě Jana Palacha, který v červnu roku 1967 navštívil zahraničí v rámci Vysoké školy ekonomické spolu s dalšími spolužáky v Sovětském svazu, kde společně navštívili Moskvu, Leningrad a města Kokčetav a Imantav, které jsou v Kazachstánu. V Imantajevu byli ubytováni v táboře, kde se setkaly s přísnými pravidly a Jan Palach se zde dokonce dostal do konfliktu s velitelem tábora. Jan Palach a někteří studenti pracovali na vybudování slepičí farmy, kde si vydělali peníze, za které poté cestovali po Sovětském svazu.

Sovětský svaz Jan Palach dle Blažka (2009, s. 46–48) navštívil ještě jednou a to 30. 6. 1968 jako vedoucí zájezdu. Zpět do země se vrátil 17. srpna 1968, kdy jej doma čekala radostná zpráva. Byl přijat na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, na základě vyrovnávacích zkoušek, které úspěšně vykonal a mohl tak nastoupit rovnou do druhého ročníku. V této době změnil i trvalé bydliště. Nahlášen byl v Kamenickém Šenově u bratra Jiřího, z důvodu kapacity kolejí v Praze bylo kritériem co nejdelší vzdálenost od Prahy.

Blažek (2009, s. 48) hovoří o srpnových událostech v Československu. Jan Palach se informaci o okupaci dozvěděl ve Všetatech dne 21. srpna 1968 v ranních hodinách. Odjel hned do Prahy, kde procházel ulicemi a hovořil se sovětskými vojáky. Ten den se ještě vrátil zpět do Všetat, ale pouze pro fotoaparát. Hned ráno se vrátil zpět do Prahy, kde se snažil dostat na Pražský hrad a udělat několik snímků i před československým rozhlasem. Po návratu do Všetat psal vápnem protiokupační nápisy na silnici.

„Pro Jana Palacha se srpnové události v roce 1968 staly zásadním životním zlomem. Podle vzpomínek kolegů z vysoké školy se k nim v následujících měsících často při diskusích vracel a těžce nesl, když se postupně takřka celonárodní odpor proměňoval v rezignaci. Ladislav Žižka s ním na toto téma hovořil v první polovině září 1968, když ho Palach navštívil na koleji: „Měl jednoznačný odpor ke vstupu cizích vojsk na naše území, dalo by se říci až vášnivý odpor.“ Obdobně Palachovo hodnocení srpnových událostí roku 1968 vzpomínal jeho přítel Hubert Bystřan: „Násilné obsazení ČSSR vojsky pěti států Varšavské smlouvy, bez souhlasu prezidenta a vlády ČSSR, jsme nepovažovali ani jako přátelskou pomoc na záchranu socialismu u nás, ani jako tragický omyl. Představitelé pěti států Varšavské smlouvy podle našeho názoru považovali zásah za nutný, aby zabránili podobnému vývoji ve svých zemích. Příchod

*cizích vojsk, omezení svobody tisku a projevu, zavedení cenzury je v základním rozporu s Chartou OSN a Deklarací lidských práv a s našimi představami o socialismu.*²⁶

Blažek (2009, s. 51–52) hovoří o stavu vysokoškolských studentů, stávka byla dne 11. listopadu 1968 schválena Svazem vysokoškolského studentstva Čech a Moravy. V požadavcích studentů bylo zejména respektování lidských práv, svoboda slova, podpora vědeckého bádání a umělecké tvorby a dodržování shromažďovací a spolčovací svobody. Dále kritizovali politiku v zemi jako celek a politiky, kteří ztratili důvěru občanů, by tak měli opustit své funkce.

I přes vysokou účast na stávce nevidí Blažek (2009, s. 52) její výrazný úspěch. Stanovené požadavky se studentům nepodařilo prosadit i proto její dlouhodobější trvání nemělo naději na úspěch a postupně se její členové stáhli do ústraní. Stávky se mimo jiné účastnil i Jan Palach a to nejen na Filozofické fakultě, ale i na Ekonomické vysoké škole.

Lederer (1990, s. 66–69) uvádí, že Štědrý den Jan Palach strávil ve Všetatech s maminkou. Konstatuje, že vánoční svátek probíhal zcela poklidně. Druhý den spolu s matkou odjeli do Libiše, kde proběhla mše pod vedením faráře Trojana. Po samotném aktu mše se s Janem farář Trojan při loučení osobně seznámil. Jan Palach mu vyprávěl o studiích v Praze a následně se dotknul ve své řeči významných českých velikánů, kteří v dějinách projeví svoji sílu. Tím naznačil, jak jsou tyto osobnosti v této neutěšené době inspirativní a pro Československý národ důležití. Zmínil se i o důležitosti samotné církvi, která by měla sehrát úlohu buditele.

Lederer (1990, s. 70–72) nastiňuje poslední dny Jana Palacha v měsíci lednu. V prvních lednových dnech se Jan vrátil zpět do Prahy, dne 6. ledna se setkal s Helenkou, která už v těchto dnech byla v Praze také. Poté ji Jan znovu viděl 9. ledna, naobědvali se spolu a poté odjeli na koleje na Větrníku, kde po dobu studií Helenka bydlela. Ten den si povídali i o své společné budoucnosti. V pátek 10. ledna se Jan vracel do Všetat, stejně jako každý víkend, kdy jezdil navštěvovat matku. Ten den potkal ve vlaku svou učitelku, která ho učila na základní škole. Celou cestu si spolu povídali, Jan jí líčil situaci mezi studenty a odpor k obsazení naší země. Dle pozdější výpovědi učitelky však žádné konkrétní činy či kroky, které chtěl udělat, nezmínil. Tato víkendová návštěva u maminky byla poslední. Návštěva proběhla zcela běžně. Matka

---

²⁶ BLAŽEK, P. *Jan Palach'69*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009. s. 48. ISBN 978-80-7308-237-6.

nezpozorovala na Janovi nic zvláštního. V pondělí dne 13. ledna Jan odcestoval zpět do Prahy, kde naposledy spatřil Helenku. Jejich setkání netrvalo dlouho.

Lederer (1990, s. 73) dále uvádí, že Jan Palach s maminkou a ostatními členy rodiny se 15. ledna zúčastnil pohřbu svého strýce Ferdinanda Kostomlatského, který proběhl v Libiši. Po pohřbu Jan s matkou a dvěma Janovými tetami, které se rozhodly přespat u Palachových, odjely zpět do Všetat. Ten den u společné večeře později Janova teta vypověděla, že Jan byl velice zamlklý. Pře spaním se Jan s maminkou domluvili na její návštěvě v Praze, která se měla konat v pátek.

Poslední den života Jana Palacha nám přináší pohled Lederera (1990, s. 75–76). Dne 16. ledna 1969 se Jan brzy ráno rozloučil s matkou a odjel zpět do Prahy. Po příjezdu vlaku na pražské nádraží nasedl do tramvaje, která ho dovezla na koleje Spořilov. Ve svém pokoji začal psát dopisy, které byly nadepsané názvem Pochodeň č. 1, ty poté vložil do obálek.

Lederer (1990, s. 77–78) následně popisuje další Janovu cestu, která pravděpodobně vedla tramvají na Václavské náměstí, z něhož se vydal do Jindřišské ulice směrem k poště, kde Jan vhodil své dopisy do schránky. Poté se Jan vydal do Opletalovy ulice, kde byla tehdy studentská menza. S kým tam byl, nebo zda obědval sám není jisté, ale stravenka s datem 16. ledna svědčí o návštěvě Jana v menze.

Blažek (2009, s. 62) konstatuje skutečnosti přípravy Palachova činu, který již dle tehdejší Veřejné bezpečnosti v domácích potřebách koupil v čase mezi 11:00 až 12:30 dvě nádoby z umělé hmoty bílé barvy. Prodavačky si dle jejich pozdějších výpovědí na Jana nepamatovaly, ale je to jistý fakt, protože zboží, které zde koupil nebylo jinde k sehnání. Další cesta následovala do Opletalovy ulice, kde byla benzínová pumpa, Jan Palach si zde nechal do láhví načepovat benzín, konkrétně čtyři litry. Antonín Chaloupka Jana Palacha tehdy obsluhoval, dle výpovědi na Veřejné bezpečnosti uvedl, že si na Jana vzpomíná, dále uvedl, že poprvé někomu prodával benzín tímto způsobem.

Palach se dle Blažka (2009, tamtéž) vydal pod rampu Národního muzea. Místo si Jan vybral i z důvodu vysokého počtu lidí, které se každý den na Václavském náměstí nacházelo. Ke kašně Jan Palach přišel kolem půl třetí hodiny odpolední.

Lederer (1990, s. 78) popisuje průběh Palachova činu. Jan nejdříve položil do kašny svou brašnu a kbelík. Je důležité říci, že nikdo, kdo šel kolem něj nezpozoroval nic divného.

„Jan vzal kbelík, otevřel jeho víko a nadnesl kbelík nahoru, nad hlavu... lidé šli dál za svými starostmi... a Jan vylil celý obsah kbelíku na hlavu a na tělo. Učinil to velmi rychle. Vzal do ruky zápalky a škrtl. Všechno se na něm vzňalo ve zlomku vteřiny. A potom běžel směrem k Domu potravin. Běžel přes frekventovanou ulici... Lidé se zděsili. Před jejich očima běžel hořící člověk. Daleko nedoběhl. Nedaleko před Domem potravin upadl. Přiběhl k němu pracovník Dopravního podniku Jaroslav Špirk, který se sebe prudce strhl kabát, hodil jej na Janovo hořící tělo a oheň okamžitě udusil.“²⁷

Lederer (1990, s. 79) dále uvádí, že kolem Palacha se v jednom okamžiku shluklo mnoho lidí. Netrvalo dlouho a na místo přijela ambulance, která Jana Palacha odvezla do Legerovy ulice, kde byla nemocnice a také kvalitní popáleninové oddělení. Zpráva o upálení studenta Filozofické fakulty na Václavském náměstí se začala šířit velice rychle.

V odpoledních hodinách 19. ledna 1969 život Jana Palacha dle Blažka (2009, s. 80) vyhasl. Veřejná bezpečnost si dokonce vyžádala pitvu, kde následně byla konstatována smrt, která byla zapříčiněna zápallem plic, který vznikl důsledkem těžkých popálenin.

Blažek (2009, s. 81) konstatuje, že po smrti Jana Palacha se v řadě měst Československa, ale i v zahraničí se uskutečnily smuteční trzny. Z některých se staly i demonstrace. Praha se dne 19. ledna 1969 ponořila do smutku, studenti procházeli pražskými ulicemi a hlasitě volali hesla s Palachovými požadavky směrem k tehdejší komunistické vládě. Bezpečnost do této demonstrace nezasáhla z důvodu obavy zhoršení situace.

„Palachův odkaz byl v Československu veřejně opět připomenut teprve po dvaceti letech od jeho činu. Představitelé pěti opozičních skupin se tehdy dohodli, že v neděli 15. ledna 1989 veřejně uctí jeho památku položením květin u sochy svatého Václava. Krátké pietní shromáždění skončilo zadržením čtrnácti aktivistů tajnou policií a přerostlo v opakovanou pouliční demonstrace v centru Prahy, které byly většinou

---

²⁷ LEDERER, J. *Jan Palach: (Zpráva o životě, činu a smrti českého studenta)*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1990. s. 78–79. ISBN 80-7077-408-8.

brutálně rozehnaný. Do dějin vešly tyto události jako „Palachův týden“ a předznamenaly pád komunistického režimu.“²⁸

6. 1 Jan Zajíc

Obrázek 2: Jan Zajíc²⁹

Eichler (2009, s. 90) neopomenul Jana Zajíce, který svůj život obětoval stejně jako Jan Palach, který je označován za pochodeň číslo 1. Jejich smrt měla stejnou motivaci a dá se říci, že souvislosti lze hledat i ze společenského postavení, ze kterého pocházeli. Jan Zajíc a jeho čin i dnes zůstává v pozadí Jana Palacha.

Jan Zajíc se dle Eichlera (2009, s. 91) narodil dne 3. července 1950 pocházel z města Vítkov, kde se usídlili Zajícovi rodiče po 2. svět. válce. Zde navštěvoval základní školu. Poté nastoupil na Průmyslovou školu v Šumperku. Následuje rok 1968, který znamenal zvýšení Zajícova zájmu o politickou situaci v zemi.

„Invazi ze srpna 1968 a následující události nesl dle všeho velmi těžce. Jeho samotného zastihl 21. srpen 1968 v rodném Vítkově, kde tou dobou pobývala i celá jeho rodina. Odmítl možnost emigrace, i když ji jemu i jeho staršímu bratrovi otec výslovně nabízel, a zapojil se v následujících dnech do odporu proti okupačním vojskům. Podobně jako v dalších československých městech bylo centrum Vítkova pomalováno protisovětskými hesly, pro ztížení orientace vojsk bylo sňato i označení ulic. Sovětská

---

²⁸ BLAŽEK, P. *Jan Palach'69*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009. s. 87–88. ISBN 978-80-7308-237-6.

²⁹ Zdroj: Jan Zajíc, druhá „pochodeň“ po Palachovi, chtěl mít následovnici. [online]. © 2009 [cit. 2013-02-26]. Dostupné z: http://www.zpravy.idnes.cz/jan-zajic-druha-pochoden-po-palachovi-chtel-mit-nasledovnici-pl-/domaci.aspx?c=A090224_204320_domaci_jba

*vojska se však ve Vítkově neusídlila, takže Zajícova zkušenost s okupací zůstávala pouze nepřímá.*³⁰

Eichler (2009, s. 92) hovoří o událostech, které zásadně ovlivnily život Jana Zajíce, který až poté co se vrátil v září roku 1968 na internát školy do Šumperku, kde se setkal s daleko větším politickým děním a diskusemi, které probíhaly. Jelikož se zde usídlila sovětská posádka, konflikty s místními lidmi zde byly časté. I sám Zajíc se 18. ledna roku 1969 setkal s konfliktem tváří v tvář. Podle informací se na pokoji, kde Zajíc spal, stala loupež, kterou měli provést sovětští vojáci.

Nastínění událostí, které po incidentu v Šumperku nastaly se na základě zjištění Eichlera (2009, tamtéž) Jan Zajíc vydal do Prahy podpořit skupinu studentů, kteří na Václavském náměstí drželi hladovku. Po ukončení hladovky dne 21. ledna 1969 pokračoval Zajíc v neveřejné hladovce až do 25. ledna 1969, ještě tentýž den se zúčastnil smutečního průvodu spolu se studentem Oldřichem Vítem a spolužáky ze Šumperka.

Eichler (2009, s. 94) popisuje následující cestu Jana Zajíce a jeho spolužáček, které doprovázel Oldřich Vít z Palachova pohřbu, který uváděl náladu Jana Zajíce, který velmi intenzivně veškeré dění v Československu vnímal. Oldřich Vít se snažil Zajíce podpořit i z tohoto důvodu mu nabídl dopisování. Bohužel třetí dopis, který si vyměnili naposledy, obsahoval slova rozloučení, to už byl Jan Zajíc mrtev.

Přípravy činu Jana Zajíce nám poskytuje Eichler (2009, s. 94–95), kdy současně sleduje rozdíl mezi Janem Palachem a Evženem Plockem. Jejich činy byly tajeny oproti Janu Zajíci. O činu Jana Zajíce byli informováni kamarádi, pedagogové z jeho střední školy tak i příslušníci veřejné bezpečnosti ti měli informaci o upálení několik hodin před tím.

Eichler (2009, s. 97) rekonstruuje celý průběh příprav i samotného činu upálení. Dne 25. 2. 1969 se Jan Zajíc spolu s Janem Niklem vydali ze Zábřehu na Moravě ranním vlakem do Prahy. Ve vlaku s nimi jely spolužačky Dagmar Adámková a Blanka Škrobáková, které vykonávaly ve voze svou běžnou praxi. Dívky nepocházely ze stejného ročníku, ale dobře se znaly, do Prahy neměly namířeno, ale jelikož měly informaci, že se Jan Zajíc hodlá upálit, rozhodly se pokračovat do Prahy a tam se mu pokusit jeho záměr rozmluvit. Po výstupu z vlaku se dívkám však Jan Zajíc i Jan Nikl

---

³⁰ EICHLER, P. *Jan Palach '69*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009. s. 92. ISBN 978-80-7308-237-6.

ztratili a znovu se setkali až na Václavském náměstí. V tuto dobu už měl Jan Zajíc nakoupeny všechny potřebné hořlaviny ke svému činu. Jeho cesta spolu s Janem Niklem a dvěma dívkami poté pokračovala směrem k hlavnímu nádraží, kde chtěl uložit kufr do úschovy pro Evu Vavrečkovou, která čin sebeupálení chtěla provést také.

Eichler (2009, s. 97–98) uvádí, že se všichni společně dostavili na hlavní nádraží, kde Jan Zajíc začal s přípravami k upálení. Nejdříve se namazal lepidlem na parkety, další pomůcky poté přendal do druhého kufru, ten poté Jan Nykl uložil do úschovny. Klíč od tohoto kufru byl u Jana Nykla, který měl i dopis pro Evu Vavrečkovou a Dagmar Adámkovou.

„Ani v této chvíli, i když Zajíc manipuloval s kyselinou a pach pasty na parkety z něj byl dokonce cítit, jeho spolužáci nijak nezasáhli, protože stále doufali, že mu v činu někdo nějakým způsobem zabrání. Společně došli ještě část cesty k Václavskému náměstí, kde se rozloučili. Jan Zajíc si od nich nechal slíbit, že ho nebudou bezprostředně sledovat, a vydal se k sídlu provozovny skla a porcelánu Domácích potřeb v průjezdu budovy čp. 39 na Václavském náměstí, kde se na WC polil hořlavinou a posléze zapálil. Poslední minuty Zajícova života můžeme rekonstruovat ze svědectví sedmi lidí – čtyř zaměstnankyň Domácích potřeb a tří dalších osob, které Zajíce hasily. Do domu čp. 39 přišel sám, s kufříkem, ve kterém měl lahve s hořlavinou a také prohlášení Občané Republiky československé.“³¹

Smutný, ale důležitý fakt Eichler (2009, s. 100) přináší v rámci činu Jana Zajíce, který vyběhl ne na Václavské náměstí, ale do přízemí v průjezdu. Hořící Jan Zajíc poté padl k zemi a zemřel namíste.

Eichler (2009, s. 103) se zmiňuje o pohřbu, který proběhl dne 2. března 1969 v rodném městě Vítkov, i když sám Jan Zajíc chtěl mít pohřeb v Praze. Pohřebního průvodu se účastnilo zhruba 8 000 lidí. Smutným důsledkem Janova činu byla společenská devastace jeho rodiny. Matka přišla o práci učitelky, otec vyloučen ze strany KSČ a sourozenci se studiem na vysoké škole měli velké problémy.

Eichler (2009, s. 105) konstatuje, že samotný čin Jana Zajíce byl ve společnosti v podvědomí, ovšem nutno podotknout, že byl zastíněn činem Jana Palacha a to i z důsledku daleko menší informovanosti veřejnosti o jeho obětování.

---

³¹ EICHLER, P. *Jan Palach* '69. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009. s. 98. ISBN 978-80-7308-237-6.

„Čin a související okolnosti případu Jana Zajíce by také mohly posloužit jako jedna z cest k popisu struktur studentského hnutí koncem pražského jara a na počátku normalizace, kde by bylo možné sledovat reakce různých organizací (Svazu vysokoškolského studentstva, Akademických rad studentů – zejména té působící na pražské Filozofické fakultě, Unie středoškoláků a učňů) na činy Jana Palacha a Jana Zajíce. Historicky zpracována by v budoucnu měla být také hladovka, kterou studenti a mladí lidé drželi po činu Jana Palacha u pražského Národního muzea, i obdobné akce v dalších městech.“³²

6. 2 Evžen Plocek

Obrázek 3: Evžen Plocek³³

Eichler (2009 s. 107) konstatuje, že mapování životního příběhu Evžena Plocka lze pouze s velmi omezenými historickými materiály týkající se jeho činu i života. Evžen Plocek narozen 29. října 1929 předčasně ukončil svůj život 9. dubna 1969 jako třetí pochodeň. Čin upálení provedl před budovou Okresního výboru v KSČ v Jihlavě, bylo mu pouhých 32 let a byl otcem rodiny.

Z pohledu Eichlera (2009, s. 108) není o životě Evžena Plocka mnoho informací. Kádrový dotazník, který Plocek vyplnil, na začátku 60. let, poskytuje základní informace o jeho životě. Evžen Plocek se narodil v Jihlavě, měl jednoho staršího bratra jménem František. Otec František vykonával profesi dělníka, matka Marie byla v době, kdy byli synové malí v domácnosti. Rodiče své syny vychovávali v náboženském duchu.

---

³² EICHLER, P. Jan Palach'69. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009. s. 107. ISBN 978-80-7308-237-6.

³³ Zdroj: Plocek čestným občanem? Politici zatím váhají. [online]. © 2013 [cit. 2013-02-26]. Dostupné z: <http://www.jihlavske-listy.cz/clanek3821-plocek-cestnym-obcanem-politici-zatim-vahaji.html>

Eichler (2009, s. 109) hovoří o faktu Plockova členství v KSČ od roku 1955, kdy v tehdejší době pracoval v nářadovně Motorpalu, po členství v KSČ začal vykonávat funkci předsedy Závodního výboru ROH. Evžen Plocek absolvoval dvouletý dálkový kurz na Vysoké škole ekonomické v Praze týkající se zahraničního obchodu, poté přešel na jiný druh práce a to do oddělení obchodně-technické služby, kde později vykonával funkci vedoucího tohoto úseku. Svoji poslední profesi vykonával až do doby své smrti roku 1969.

Eichler (2009, s. 109–110) dále hovoří o Plockově životní etapě od roku 1961–1967. Důležitým faktem v životě Evžena Plocka bylo jeho osobní zaslání žádosti datované 17. listopadu 1966, kdy žádá o uvolnění z funkce vedoucího v oddělení obchodně-technické služeb, kterou vykonával. V žádosti Plocek zmiňuje své závažné důvody k nezměnění svého stanoviska k této věci. Ovšem o dva roky později Plocek stále vykonává funkci vedoucího v daném úseku. Je tedy zřejmé, že z podniku neodešel, dokonce byl v roce 1968 zvolen místopředsedou CZV KSČ v Motorpalu a později byl členem ÚV KSČ v Jihlavě. Dalším důležitým hlediskem je Plockova červencová účast na krajské konferenci KSČ v Brně, kam byl zvolen ze čtyřiceti delegátů jihlavského okresu, sjezdu se zúčastnil i po invazi vojsk Varšavské smlouvy.

„Že období krátce po invazi prožíval velmi emotivně, ale situaci v Československu nepovažoval z hlediska reformního hnutí nutně za ztracenou, můžeme soudit z dopisu, který měl napsat po návratu z Vysočanského sjezdu. „Konec srpna 1968 v tolik zkoušené zemi, kde komunistická strana začala poctivě hospodařit s důvěrou lidu. V zemi, kde v nejtěžších chvílích zasedl stranický orgán a se vztyčenou hlavou vyřkl ortel nad násilím. Násilí dočasně zvítězilo – nikdy však nezničilo myšlenku. Jako nás nikdo nepřesvědčí o tom, že Říp je v Turecku, tak nás nikdo nepřesvědčí, že XIV. sjezd se nesešel z vůle všeho lidu. Pochopíme stanoviska našich představitelů. Jsou to stanoviska mučedníků. Neviděl jsem v životě tolik lásky k vlasti, ke svobodě, ke komunismu jako v hlavním městě země tolik nešťastné. To byly dělnické Vysočany 22. srpna 1968, to byl sjezd strany.“ Adresát velmi emotivně a pateticky psaného textu ovšem není znám.“³⁴

Eva Kantůrková, která v rámci reportáže dle Eichlera (2009, s. 111) zmiňuje o změně v chování Evžena Plocka, která nastala po události vyrabování kanceláře

---

³⁴ EICHLER, P. *Jan Palach* '69. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009. s. 110–111. ISBN 978-80-7308-237-6.

Aeroflotu, které proběhlo při demonstraci v březnu roku 1969. Plocek následně poté kritizuje zákaz týdeníku ÚV KSČ Politika, kde byl napsán citát Antonia Gramsciho Pravda je revoluční a právě toto heslo bylo na letáku, který přinesl Plocek na jihlavské náměstí v den svého upálení.

Eichler (2009, s. 113) rekonstruuje samotný čin upálení následovně. Evžen Plocek se upálil na jihlavském náměstí dne 4. 4. 1969 po 18 hodině, kdy se polil v průjezdu domů ředidlem a poté zapálil. Jelikož v tento den probíhala pout', lidé si z počátku mysleli, že jde o jakousi atrakci, po delší době Evžena Plocka začali hasit. Zemřel 9. dubna 1969 na následky těžkých popálenin v jihlavské nemocnici.

„Jako politický protest svůj čin vědomě pojal a zrealizoval Jan Palach. Ten zároveň s ním formuloval i krátkodobý a omezený, ale politický program. U Jana Zajíce vidíme snahu burcovat veřejnost ve smyslu Palachova odkazu, ale v jeho činu se odráží také mladický idealismus, mesianismus a mučednictví. Ze tří nejznámějších „pochodní“ československého jara 1969 je to právě Evžen Plocek, u kterého nejsilněji zaznívá pocit porážky a všeobecné rezignace. Snad i proto by se jeho život popsany na pozadí hnutí pražského jara mohl stát podnětnou sondou do celého tohoto období i cestou k osvětlení důvodů, pro které se v letech bezprostředně po srpnu 1968 nepodařilo ani jeho politický program.“³⁵

---

³⁵ EICHLER, P. *Jan Palach'69*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2009. s. 114. ISBN 978-80-7308-237-6.

7 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Na základě výročí 44 let od upálení Jana Palacha, studenta Filozofické fakulty Univerzity Karlovy bylo vytvořeno dotazníkové šetření, které je koncipováno na základě vnímání jeho činu v různém věkovém spektru, vzdělání i podle pohlaví. Cílem dotazníku bylo ukázat, jak lidé vidí a vnímají smysl Palachova upálení v roce 1969 v souvislosti s tehdejší dobou a také jeho vlivu na události roku 1989. Dotazníkové šetření nám ukazuje procentuální zastoupení odpovědí ke každé z otázek. Bylo osloveno sto respondentů z toho 50 žen a 50 mužů.

V rámci dotazníku, který je přiložen v diplomové práci v příloze, byly vytvořeny dvě otázky týkající se upálení Jana Palacha v roce 1969 a vlivu jeho činu na události v roce 1989. Otázky byly následující:

1. Myslíte si, že čin Jana Palacha upálení v roce 1969 v důsledku vpádu vojsk Varšavské smlouvy měl ve své době svůj smysl?
2. Myslíte se, že čin Jana Palacha upálení v roce 1969 měl vliv na události v roce 1989?

Respondenti v dotazníku uváděli svůj věk, pohlaví, vzdělání a následující odpovědi na každou otázku, kde měli možnost odpovědět ano, ne či nevím. Zpracování výsledků nyní nalezneme v následujících grafech, které jsou rozděleny dle vnímání mužů a žen, podle dosaženého vzdělání a také na základě tří věkových kategorií. Informace o dosaženém vzdělání a věku, byly od respondentů vyžadovány pro možnost rozšířeného zpracování výsledků dle těchto kritérií při zachování anonymity.

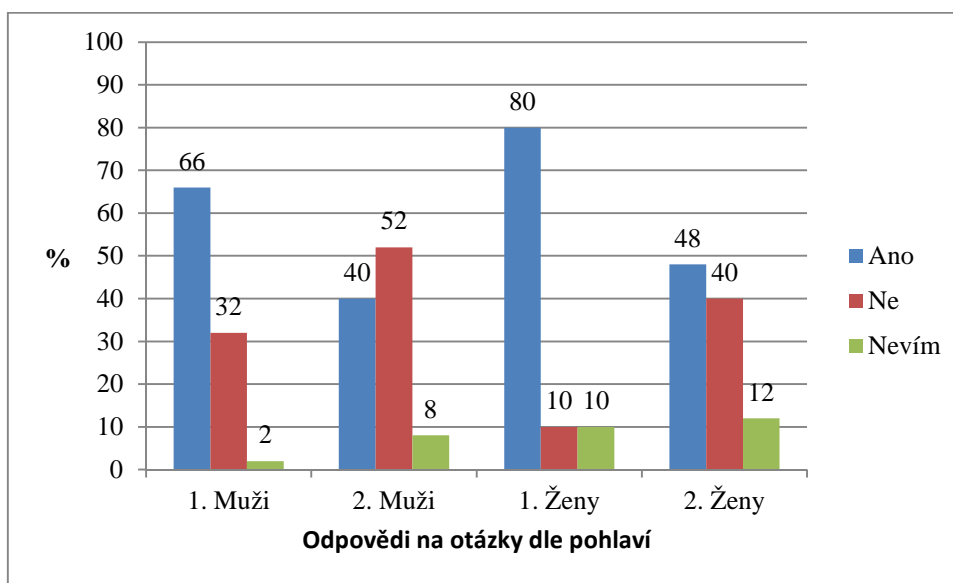
Někteří respondenti při vyplňování dotazníku působili rozpačitě. Vnímali ho jako test i když bylo upozorněno, že se jedná o názorové vyjádření. Lišilo se i vnímání Palachova činu ve vzdělání respondentů a to zejména ve vysokoškolském. Humanitně vzdělaní odpovídali alespoň na jednu otázku ano, u technických oborů byly odpovědi ne u většiny. Dokonce se dostavily i názory na druhou otázku týkající se roku 1989, kdy zejména mladí vysokoškolsky vzdělaní lidé v této otázce cítili až „romantiku“ Palachova odkazu, který proti tehdejšímu režimu odevzdal svůj život ve snaze probudit společnost. Ve třetí věkové kategorii byla velice cítit osobní zkušenost v roce 1969.

Graf 1: Vnímání Palachova činu dle mužů a žen

V grafu číslo 1 jsou znázorněny odpovědi na obě otázky dle pohlaví. V barevných sloupcích jsou rozlišeny jednotlivé odpovědi ke každé otázce. Výsledné hodnoty jsou uvedeny v procentech.

1. Myslíte si, že čin Jana Palacha upálení v roce 1969 v důsledku vpádu vojsk Varšavské smlouvy měl ve své době svůj smysl?

2. Myslíte se, že čin Jana Palacha upálení v roce 1969 měl vliv na události v roce 1989?

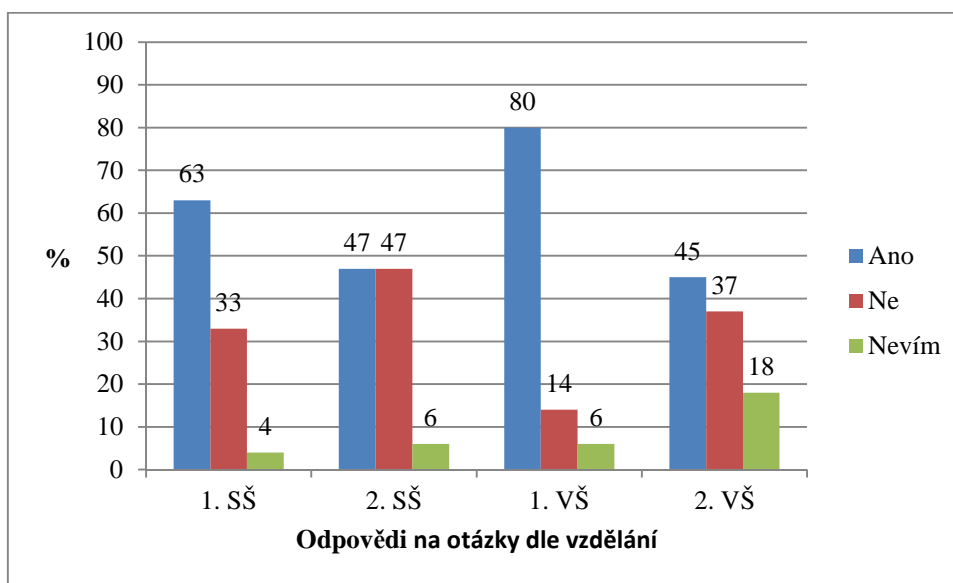
Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Graf 2: Vnímání Palachova činu dle vzdělání

Graf číslo 2 nám ukazuje výsledek šetření u obou otázek podle dosaženého vzdělání. Zastoupení odpovědí k první a druhé otázce je zobrazeno v barevných sloupcích. Výsledky jsou uvedeny v procentech.

1. Myslíte si, že čin Jana Palacha upálení v roce 1969 v důsledku vpádu vojsk Varšavské smlouvy měl ve své době svůj smysl?

2. Myslíte se, že čin Jana Palacha upálení v roce 1969 měl vliv na události v roce 1989?

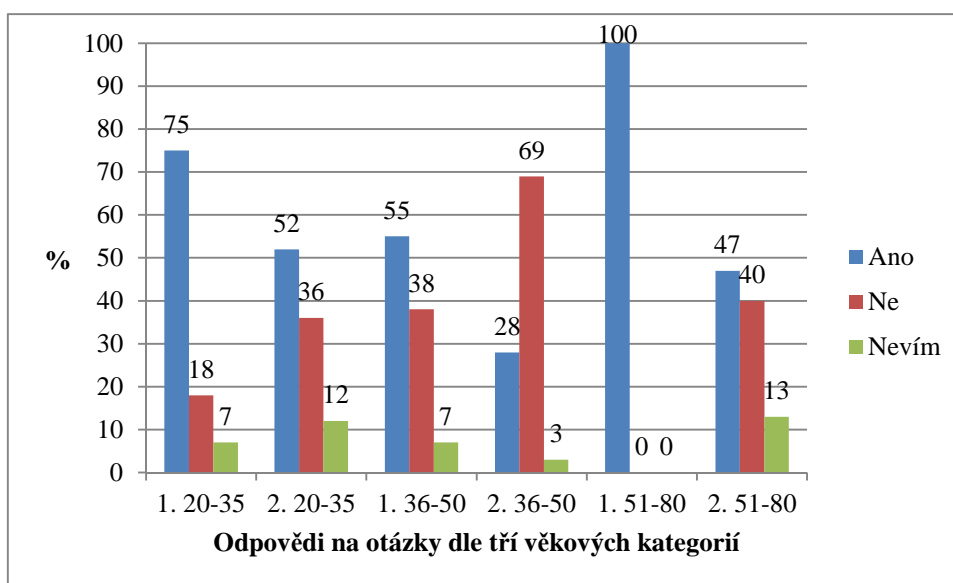
Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Graf 3: Vnímání Palachova činu dle tří věkových kategorií

Pro účely dotazníkového šetření bylo vytvořeno věkové rozmezí pro tři věkové kategorie. V grafu číslo 3 je k první i druhé otázce zobrazeno ke každému věkovému rozpětí zastoupení odpovědí v barevných sloupcích. Získané odpovědi jsou uvedeny v procentech.

1. Myslíte si, že čin Jana Palacha upálení v roce 1969 v důsledku vpádu vojsk Varšavské smlouvy měl ve své době svůj smysl?

2. Myslíte se, že čin Jana Palacha upálení v roce 1969 měl vliv na události v roce 1989?

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

8 NORMALIZAČNÍ LÉTA NA KARLOVĚ UNIVERZITĚ

Štemberková (2011, s. 136) hovoří o dubnových událostech roku 1969, kdy KSČ dostalo změny ve vedení strany. Z čela strany byl odstraněn Alexandr Dubček i s dalšími spolupracovníky. Po jeho odchodu se vedoucí funkce ujal G. Husák, ten s okupanty dokonce spolupracoval. Nesouhlas s tímto faktem studenti vyjádřili v okupační stávce, která proběhla ve dnech 17. až 21. dubna roku 1969. Později vznikla organizace SSM tedy Socialistický svaz mládeže, jehož hlavním úkolem byla kontrola studentů na vysokých školách, obzvláště pak dohled nad jejími aktivitami.

V období normalizace došlo podle Štemberkové (2011, tamtéž) k citelným ztrátám z řad učitelských kapacit Univerzity Karlovy, kteří odešli do emigrace v důsledku okupace naší země. Odešli Eduard Goldstücker, Otakar Poupa, který byl patofyziologem a také František Svejkovský, který byl odborníkem staročeské literatury.

Petráň (1998, s. 325) uvádí, že samotný termín normalizace byl zaveden komunistickým režimem. Celý tento termín znamenal hlavně prosazování norem v totalitním systému. Normalizace je typicky užívána pro období po roce 1969 nebo pro první polovinu 70. let minulého století.

„Normalizaci provázela krize ideologie systému, ústící v jeho paralýzu. V intelektuálním univerzitním prostředí je výrazným znakem potlačení ideologické chiméry komunismu, jež byla vzpruhou nadšenců v prvních poválečných letech. Doba vynesla do popředí konjunkturalisty, jednotlivce, jimž nečinily potíže rychlé převleky a nasazování dvojí masky. Disciplínu udržovala všemocná síť Státní bezpečnosti, jež lovila v řadách slabších povah a tlačila do stínu zastrašené výkonné intelektuály. Univerzita Karlova pocítila normalizační zásahy od počátku školního roku 1969/70.“³⁶

Profesor Josef Charvát nový rektor Univerzity Karlovy byl dle Petráně (1998, tamtéž) donucen na nátlak komunistického režimu funkce vzdát. Rektor profesor Starý žil v tuto dobu ve Spojených státech amerických a vrátil se až v prosinci roku 1969, profesor Starý byl velmi vážně nemocný. Prorektor Emil Kraemer se staral o administrativní záležitosti a dosavadně tak vedl Univerzitu Karlovu. Tehdejší nový

---

³⁶ PETRÁŇ, J. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 325. ISBN 80-7184-539-6.

ministr školství Jaromír Hrbek, který záhy po svém nástupu do úřadu nařídil, aby se fakulty Univerzity Karlovy začaly zabývat na jeho příkaz normalizačními úkoly.

„Nařízení ministra se týkalo rovněž kateder zajišťující výuku společného základu ideologické výchovy na jednotlivých fakultách. Učitelé těchto pracovišť, zřízených počátkem padesátých let k tomu, aby vštěpovala do hlav studentů formulky marxismu-leninismu, v uplynulém období podle zjištění normalizátorů selhali a stali se často jako reformní komunisté aktivními hlasateli obrodného procesu. Ministr proto rozhodl katedry zrušit s účinností od 20. listopadu, zastavit výuku marxismu-leninismu ve společném základu a do konce listopadu zhodnotit činnost každého pracovníka těchto kateder. S těmi, kteří se stali podněcovateli a nositeli pravicově-oportunistických, antisocialistických a antisovětských tendencí, a to i s těmi, kteří se tak exponovali v minulosti a nyní zaujali vyčkávací stanovisko, měl být ihned rozvázán pracovní poměr.“³⁷

Petráň (1998, s. 326) představuje velice důležitý fakt, který nastal v lednu a také únoru roku 1970. Apel ministra školství Hrby, který v dopisu adresovanému prorektoru Kraemerkovi ze dne 8. 12. 1969, žádá, aby byl zvolen nový rektor univerzity, v tu dobu však KSČ spolu s ministerstvem měla nového rektora předem vybraného. Stal se jím Bedřich Švestka, který byl profesorem hygieny práce a chorob. K samotnému aktu zvolení došlo dne 8. 1. 1970. Poté následovaly i volby nových děkanů, kteří samozřejmě podléhali přísným kádrovým požadavkům. Důsledkem bylo, že kandidáti, kteří měli na své funkce nastoupit, nevyhovovali požadavkům, a proto nebyli přijati ba dokonce vyloučeni z KSČ.

Na zasedání vědecké rady Univerzity Karlovy 19. 3. 1970 byly podle Petráně (1998, s. 326–327) odsouzeny veškeré proti politické názory, které se šířili fakultou hlavně v období tzv. „Pražského jara“. V rámci normalizace byla vypracována analýza týkající se let 1968 a 1969 o dění na jednotlivých fakultách. Tehdejší rektor byl informován o veškerém průběhu propuštění na jednotlivých fakultách. Nejen fakulty, ale i další pracoviště Univerzity Karlovy se setkala s propouštěním. Dokonce Ústav pro dějiny Univerzity Karlovy byl zcela zrušen a pracovníci propuštěni.

---

³⁷ PETRÁŇ, J. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 325–326. ISBN 80-7184-539-6.

Štemberková (2011, s. 139) uvádí 70. a 80. léta 20. století, kdy si Univerzita Karlova i přes velice složitou dobu zachovala svoji vědeckou činnost. Matematicko-fyzikální fakulta poskytla místa filologům, kteří nemohli pracovat na filozofické fakultě, museli nuceně odejít. Dá se říci, že největší ztráty byly právě v oblasti moderních dějin, za to starší dějiny se velice rozvíjely a poskytovaly tak velice důležité poznatky ohledně minulosti.

„Azylem skutečné vědy se stal Archiv Univerzity Karlovy – roku 1970 byl totiž po zásahu Státní bezpečnosti zrušen Ústav pro dějiny Univerzity Karlovy, zbyl pouze archiv. Vyhozený ředitel František Kavka (1920–2005), který do té doby přednášel na filozofické fakultě, nemusel do kotelny, protože se mu podařilo získat místo v Židovském muzeu. V létě 1978 byl ředitelem archivu jmenován právní historik Karel Litsch (1929–2009), čestný muž, který navíc mohl svým stranickým postavením pracoviště dobře zaštitit. Pod jeho moudrým a rozvážným vedením se archiv ve vší tichosti přeměnil v solidní vědecké pracoviště, ve skutečný vědecký ústav, třebaže se tato přeměna nemohla zobrazit v názvu. Na jeho půdě byly pěstovány čilé styky s historiky západních států, zejména německými a rakouskými, a rovněž s kolegy s Polska, kde vládly přece jen volnější poměry.“³⁸

Petráň (1998, s. 327) uvádí skutečnost, která nastala na konci září roku 1970, tehdy se jednalo o umístění dosud propuštěných pedagogů jednotlivých fakult. Rektor univerzity reagoval na další umístění těchto propuštěných, že není žádný problém v jejich dalším uplatnění. Tato skutečnost však nebyla pravdivá. Řada propuštěných zaměstnanců nemohla najít další uplatnění, někteří museli vykonávat podřadné profese, často se jednalo i o práci manuální.

Říjen roku 1971 znamenal dle Petráně (1998, tamtéž) největší propouštění pedagogických pracovníků a to hlavně z důvodů kádrových, 92 pedagogů, kteří museli univerzitu opustit, z nichž u 12 byl případ ještě dál zkoumán, jiným se naskytl možnost uplatnění v jiné sféře Univerzity Karlovy. Číslo 94 představuje pracovníky, kteří museli opustit vedoucí funkce, někteří dostali zákaz profese, 39 pedagogických kapacit univerzity odešlo do exilu. K dalším propouštěním došlo na základě novely o vysokých školách, zde bylo uvedeno, že po dosažení 65 let věku pedagoga je nutný odchod do

---

³⁸ ŠTEMBERKOVÁ, M. *Univerzita Karlova: Historický přehled*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2011. s. 139. ISBN 978-80-246-2014-5.

důchodu, pokud jim nebude na základě žádosti udělena výjimka. V důsledku této novely odešlo dalších 41 profesorů, 49 jich dostalo výjimku.

Petráň (1998, s. 327–328) hovoří o ministru školství Hrbkovi, který 16. 9. 1969 dle metodiky sděluje děkanům, že v rámci jmenování nových pedagogů, kteří by byli jmenováni bez habilitačního nebo jmenovacího řízení mohou děkani jmenovat jen za okolností, zda uchazeč zastává plně marxismus-leninismus, je plně angažován v politickém dění tehdejší doby aj. Tehdejší ministr nechal zastavit jednání, která souvisela se jmenováním profesorů, udělování vědeckých hodností nebo udělování titulu doktora věd. Vše probíhalo pod dozorem Městského výboru KSČ a Státní bezpečnosti, pedagog, který usiloval o vědeckou nebo jinou univerzitní hodnost, byl podroben lustraci. Dne 24. 11. 1970 Česká komise pro vědecké hodnosti svým dopisem představila kandidáty na vědecké hodnosti, kteří ovšem hodnosti získat nemohli z důvodu tehdejší nevyhovující lustraci.

„Poměry nebyly na všech fakultách stejné. Na humanitní obory se hledělo jako na nástroje ideologické, a proto zde v sedmdesátých a dlouho i v osmdesátých letech jmenování docentem či profesorem bylo spíše vizitkou politickou než odbornou. Situaci zvláště na fakultách filozofické, pedagogické a právnické ovlivnily prověrky členů KSČ v letech 1970–1972. Vzhledem k tomu, že učitelé na uvedených humanitních fakultách byli v předešlém období naprostou většinou straníky, kteří se více či méně angažovali v obrodném demokratizačním procesu, znamenaly tu prověrky pohromu. Režim si vyrovnával účty s humanitní inteligencí, jež stála v čele reformního hnutí. Z celkového počtu 662 vyškrtnutých a 93 vyloučených komunistů na univerzitě bylo na třech uvedených fakultách 305 vyškrtnutých a 14 vyloučených.“³⁹

Petráň (1998, s. 330) uvádí, že normalizace měla obrovské až fatální důsledky na Univerzitu Karlovu celkově. Obzvláště humanitní obory, kde byla veškerá předchozí práce zastavena a znamenala tak krok zpět, tedy návrat k marxisticko-leninistické ideji. Ústav marxismu-leninismu měl od roku 1970 na starosti veškerou výuku týkající se všech fakult. Studenti se museli podříditi těmto skutečnostem a dokonce byli nepřímo nuceni účastnit se schůzí SSM.

Nový vysokoškolský zákon vyšel dle informací Petráně (1998, tamtéž) v platnost dne 10. 4. 1980. Zkráceně lze říci, že veškerá práva k samostatnému

---

³⁹ PETRÁŇ, J. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 329. ISBN 80-7184-539-6.

rozhodování na Univerzitě Karlově byla definitivně odebrána. Veškerá kontrola výuky i dalších činností podléhalo plně tehdejšímu režimu. Akademičtí funkcionáři nemohli volit rektora ani děkany, rektor byl volen samotným prezidentem republiky na návrh tehdejší vlády. Ministr školství měl v kompetenci volbu děkana propojenou s návrhem rektora univerzity. Smutným faktem této doby bylo absolutní zbavení samostatnosti univerzity, ta podléhala přísné politické situaci.

Štemberková (2011, s. 139) se zmiňuje o udělování doktorských titulů. V důsledku nového vysokoškolského zákona došlo ke zrušení rigorózního řízení, respektive její písemné části, tedy rigorózní práce. Tímto došlo k obrovskému nárůstu udělených doktorských titulů.

Petráň (1998, s. 330–331) uvádí podrobnější skutečnosti v souvislosti s udělováním doktorských titulů. Popisuje zde, že doktorský titul před novým vysokoškolským zákonem získávali pouze studenti lékařské fakulty, po úspěšných státních zkouškách. Na ostatních fakultách museli studenti pro získání doktorandského titulu úspěšně vykonat rigorózní zkoušku a obhájit písemnou rigorózní práci. Nový zákon jak už bylo řečeno, zrušil rigorózní řízení. Je však nutné říci, že ti, kteří o doktorandský titul usilovali, museli mít během svého studia výborné výsledky a taktéž dopadla i jejich státní závěrečná zkouška.

Bývalý pracovníci univerzity, kteří byli propuštěni a před tím působili zejména v humanitních oborech, začali zakládat vzdělávací instituce. Dle Petráně (1998, s. 331) v oblasti bytových seminářů působil i profesor Jan Patočka, který působil na Univerzitě Karlově do roku 1948, kdy byl vyhozen, poté znovu přijat, ale v roce 1972 znovu nuceně musel opustit své místo. Jan Patočka poskytoval tzv. utajenou univerzitu, zejména pro pedagogy, kteří nemohli na univerzitě působit, ale i pro studenty, kteří nemohli z politických důvodů řádně studovat vysokou školu. Jan Patočka zemřel v roce 1977 a byl jedním z mluvčích Charty 77. Po jeho smrti zde začal působit také Ladislav Hejdlánek, který byl filosofem, dále také Radim Palouš, působící na pedagogické fakultě, kde nuceně přestal vyučovat. Bytových seminářů se účastnila i řada zahraničních osobností. Hlavní náplní těchto seminářů byly filosofická témata, dále také historická a polická, které vedla např. profesorka Růžena Vacková.

„Ve druhé polovině osmdesátých let vznikla řada nezávislých politických i kulturních iniciativ a s nimi spjatých nelegálních časopisů i „samizdatových“

publikací. Souviselo to s mezinárodní situací i s narůstající vnitřní krizí režimu. Lze pozorovat i jisté známky nejistoty univerzitních normalizátorů, čehož bylo možné využít k rozvíjení bádání, obnovení zahraničních kontaktů, v omezené míře se otevřela možnost kvalifikačního postupu erudovaným vědecko-pedagogickým pracovníkům. Paralelně se oživila aktivita bytových seminářů, z nichž některé přerůstaly v systematické několikaleté přednáškové cykly. Dva z těchto tříletých cyklů, jeden věnovaný dějinám světových náboženství, druhý dějinám filozofie, zorganizovali básník a filozof Egon Bondy (*1932) spolu s profesorem filozofie Milanem Machovcem asi pro třicet zájemců o systematické vzdělání.“⁴⁰

Petráň (1998, tamtéž) představuje další založení vzdělávací instituce v normalizační době. Jednalo se o Večerní univerzitu bohemistiky, která působila ilegálně. Založena byla v roce 1988 a na svém začátku čítala 25 studentů. Hlavním cílem bylo poskytnutí vyššího vzdělání studentům zejména v oblasti literatury a jazyka, kteří nemohli řádně studovat na vysoké škole. Její vnitřní řád byl obdobný jako na jiných vysokých školách. Zakladatelem byl Miroslav Červenka, který působil jako spisovatel a literární vědec, na Večerní univerzitě bohemistiky působil v rámci oboru literatury. Dále zde působili Jan Křen v oboru českých dějin, Alexandr Stich v oboru vývoje spisovné češtiny a jazykové kultury, Květoslava Neradová a Jiří Brabec přednášeli dějiny starší literatury a české literatury 19. století. Večerní univerzita bohemistiky se po roce 1989 stala součástí Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

---

⁴⁰ PETRÁŇ, J. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinu, 1998. s. 331. ISBN 80-7184-539-6.

9 UNIVERZITA KARLOVA PŘED ROKEM 1989

Petráň (1998, s. 332) hovoří o nesouhlasu studentů s tehdejšími politickým režimem, který je velmi patrný na konci osmdesátých let, kdy se začínají šířit studentské časopisy. Paradoxně se o tento tisk zaštitily organizace SSM, vyprodukované normalizační dobou. Již v roce 1987 začal vycházet studentský časopis EM' 87, který byl vytvořen studenty třetího ročníku lékařské fakulty. Tento časopis byl podporován i tehdejšími pedagogy a opíral se i o kritiku současného stavu společnosti.

Před rokem 1989 se začaly vydávat a tvořit studentské časopisy. Podle Petráně (1998, tamtéž) v roce 1987 začal vycházet časopis Proto, který byl vytvořen pod Fakultou žurnalistiky. Zaměřoval se zejména na rozhovory, různé komentáře, ale také překlady článků ze zahraničí. Přílohy časopisu nesly název Protojka, které plnily funkci informační, zejména pro vysokoškolské redaktory, kteří časopisy vytvářeli. V neposlední řadě je třeba zmínit Bobkové listy, které byly humorně pojaté a obsahovaly kritiku kulturního i veřejného života, ale zabývaly se i poměry na fakultách.

„Vzápětí po pražských demonstracích veřejnosti proti režimu 28. října 1989 vedení fakulty z policejního příkazu zakázalo vydání šestého čísla Proto. Aktivní redaktori sestavili protestní list, který během dvou dnů podepsalo na 122 studentů i z jiných pražských vysokých škol, v němž vyzvalo Fakultní výbor SSM jako jediného oprávněného vydavatele, aby nátlaku neustupoval. Již 2. listopadu 1989 vyšla „aktuální příloha“ Coproto, která otevřeně komentovala situaci a zároveň otiskla pozvánku na „forum pražských vysokoškoláků“ v sále na Ořechovce 6. listopadu, kde mělo být koordinováno další veřejné vystoupení studentů. Fakultní výbor SSM fakulty žurnalistiky se v roce 1989 podílel spolu s Celoškolským výborem SSM Akademie múzických umění i na vydání prvního čísla časopisu Café journal s příznačným podtitulem „Ve znamení kata“.“⁴¹

Časopis Situace'89, který byl vydáván studenty Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Z pohledu Petráně (1998, tamtéž) tento reagoval na cenzuru, která se v zemi vyskytovala. Matematicko-fyzikální fakulta vydávala časopis Troján, pod organizací

---

⁴¹ PETRÁŇ, J. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 332. ISBN 80-7184-539-6.

SSM. Toto periodikum se věnovalo studentskému životu na pražských fakultách. Časopis Troján začal vycházet dne 9. 3. 1989.

Petráň (1998, s. 332–333) hovoří o řadě studentských manifestací, které proběhly v letech 1988–1989. Jednu z prvních můžeme zmínit Palachův týden, kdy se manifestace opírala o nesouhlas s komunistickým režimem. Dále probíhaly manifestace v rámci dalších významných dnů, a to 1. 5., 21. 8., a v neposlední řadě 28. 10. Účast na manifestaci Palachova týdne znamenala hrozbu vyloučení studentů, kteří se jí zúčastnili. Státní bezpečnost měla seznamy zadržených a požadovala jejich vyhození z fakulty, a to po tehdejších děkanovi. Důležitým faktem je podpis řady studentů pedagogické fakulty vyjadřující nesouhlas proti vyloučení studentů, kteří se Palachova týdne účastnili. Tehdejší děkan pedagogické fakulty s vyloučení studentů souhlasil.

„Na matematicko-fyzikální fakultě studenti podpisovali rezoluce proti lednovému zásahu Bezpečnosti v pražských ulicích, později i petici za propuštění Václava Havla z vězení. Rezoluci proti paragrafu připravovaného zákona o vysokých školách, který ustanovil, že jediným zástupcem studentů je SSM, projednávali s děkanem fakulty, který měl pochopení pro studentské požadavky. Ve druhé polovině září roku 1989 se skupina „nezávislých studentů“ (zvaná též Stuha – zkratka pro studentské hnutí a zároveň trikolora), jak si sami říkali, rozhodla organizovat hnutí, jehož prvním veřejným vystoupením měla být vzpomínková akce na 17. listopad 1939.“⁴²

9. 1 Univerzita Karlova a 17. listopad 1989

„Izolace československého komunistického vedení se zvýšila od poloviny roku 1989, kdy se začal pomalu hroutit východoněmecký stát. KSČ neschopná autoreflexe se spolehla už jen na policejní teror proti svým oponentům. Jakkoli se policii podařilo rozehnat demonstraci k 21. výročí sovětské invaze 21. 8. 1989 a k výročí vzniku československého státu 28. 10., brutální zásah 17. 11. 1989 proti manifestaci při příležitosti úmrtí nacisty postřeleného studenta Jana Opletala vyburcoval i dosud převážně pasivní obyvatelstvo. Poslední kapkou byla zpráva o údajné smrti jednoho ze

---

⁴² PETRÁŇ, J. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 333. ISBN 80-7184-539-6.

studentských účastníků demonstrace (původ této dezinformace se dosud nepodařilo přesvědčivě vypátrat).“⁴³

Klaus (1990, s. 7) uvádí význam roku 1989 a to nejen v Československu, ale i v ostatních zemích, kde došlo k výrazným proměnám. Dále zde popisuje tehdejší pasivní postoj většiny obyvatelstva, proto je i dnes stále více zřejmé a pochopitelnější docenění činu, který probudil společnost k boji proti komunistickému režimu. Studenti v boji o svobodu a demokracii se hráli neopomenutelnou a velice podstatnou roli. Brutální útok policie na studenty během poklidného setkání 17. listopadu 1989 probudil společnost.

Otáhal, Vaněk (1999, s. 22) hovoří o 17. listopadu 1989 jako nejvýznamnější akci vysokoškolských studentů. Tato akce neboli manifestace byla připravena řadou studentů, kteří byli nezávislí, dále svazáci, kteří byli zástupci městské vysokoškolské rady. Poté probíhalo rozhodnutí, zda tuto akci pojmout jako nepovolenou nebo jestli postupovat s SSM. Spolupráce SSM představovala získání povolení, které mohlo zajistit daleko větší účast při manifestaci. Následně po jednáních došlo k vyváženosti obou stran. Po jednáních došlo k souhlasu, že na manifestaci promluví nezávislý student, který byl jejich zástupcem. V neposlední řadě došlo k dohodě o plánované trase pochodu, která měla vést z Albertova poté na Vyšehrad k hrobu Karla Hynky Máchy, tady původní manifestace měla končit a průvod se měl postupně rozejít. Ještě před odsouhlasenou trasou docházelo k rozporům ohledně plánu trasy mezi oběma stranami. Dne 9. listopadu roku 1989 proběhla schůzka na Petříně, kde se zástupci nezávislých zástupců vyslovili pro plánovanou trasu, avšak sedm dalších studentů vyslovilo odpor. Dokonce byl hromadně rozmnožen leták, kde byl plán trasy jiný. Popisoval začátek trasy z Albertova, následně na Karlovo náměstí, poté do Štěpánské ulice, z které plán trasy vedl na Václavské náměstí a posledním místem měl být park na Hlavním nádraží, kde se měl průvod rozejít. Tento leták nesl název, Vemte sebou květinu.

Na přípravách manifestace se dle Otáhala a Vaňka (1999, tamtéž) se podíleli mimo zástupců SSM také představitelé disentu. Dne 16. listopadu 1989 došlo k dohodě Jiřího Daňhela spolu s Václavem Bendou a Rudolfem Battěkem, kteří byli tehdy členy HOS. Dohoda spočívala v nezasáhnutí opozice do manifestace a plán i samotný průběh manifestace bude vyhlášen v zahraničních rozhlasových stanicích.

---

⁴³ PEČENKA, M. *Encyklopedie moderní historie*. 1. vyd. Praha: Libri, 1995. s. 413–414. ISBN 80-85983-01-X.

„Konečné slovo měly orgány KSČ. Pražští funkcionáři SSM Martin Ulčák a Jan Daňhel v polovině října informovali městský výbor KSČ v Praze o připravované akci a narazili na nesouhlas vedoucího tajemníka městského výboru KSČ Miroslava Štěpána, který rozhodně odmítl schválit trasu průvodu přes Václavské náměstí. Teprve po dohodě zástupců městské vysokoškolské rady a tzv. nezávislých studentů o trase průvodu z Albertova na Vyšehrad zaujal městský výbor KSČ k akci stanovisko. Předsednictvo ÚV KSČ schválilo pietní shromáždění studentů 7. listopadu a týden poté projednal sekretariát MěV KSČ v Praze politickoorganizační zajištění jeho průběhu, v němž se ukládalo náčelníkovi Správy SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje, aby připravil postup k zamezení eventuálních provokací skupin studentů, kteří by chtěli postupovat jinou cestou (Opletalova ulice).„⁴⁴

Otáhal, Vaněk (1999, s. 23) uvádějí situace ze dne 17. listopadu 1989, kdy se společně sešli František Kincl spolu s generálním tajemníkem ÚV KSČ Miloušem Jakešem a Miroslavem Štěpánem. Dohoda, ke které během této schůzky došli, byla jednoznačná, mají být zařízena bezpečnostní opatření, ale k zásahu z politických důvodů dojít nesmí. Tehdejší předseda vlády Ladislav Adamec souhlasil také. Situace, v níž se komunističtí funkcionáři nacházeli, byla rozporuplná. Nemohli bránit protifašistické manifestaci, ale zároveň nechtěli, aby se manifestace stala protirežimní demonstrací. Dokonce byl nasazen i Milan Růžička neboli Ludvík Zifčák, který sehrál roli studenta, ten dokonce založil Nezávislé studentské sdružení.

Otáhal, Vaněk (1999, tamtéž) popisují slova Marka Bendy jednoho z nezávislých studentů, který samotnou manifestaci označil především jako manifestaci k událostem roku 1939, která měla tehdy 50. výročí. Označil tuto manifestaci jako první, poté chtěli pokračovat s dalšími.

Důležitým faktem je pohled Otáhala a Vaňka (1999, tamtéž), kdy studentská manifestace, která byla naplánována na 17. listopadu 1989 nebyla konfrontací vůči komunistickému režimu. Je však více než jasné, že se tak stalo a to i kvůli studentům a občanům, kteří se manifestace zúčastnili. V jejich chování i jednání byl cítit politický nesouhlas.

„Martin Klíma, který promluvil na Albertově za nezávislé studenty, mj. řekl: „Obrana svobody – základního rozměru lidského života, obrana národní sebeúcty – to

---

⁴⁴ OTÁHAL, M., VANĚK M. *Sto studentských revolucí*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. s. 23. ISBN 80-7106-337-1.

je poselství studentských demonstrací z počátku nacistické okupace. Toto poselství nám přichází v době, kdy se mnozí studenti dožadují práva na svobodnou, nezávislou existenci. Dnes nebudeme jen pietně vzpomínat, jde nám o přítomnost a ještě více o budoucnost! (...) Už jako studenti se musíme účastnit společenského života přinejmenším tak, abychom přispěli k tomu podstatnému: k mravní obrodě. Musíme sebe i jiné naučit tomu, co budeme jednou nejvíce potřebovat: umění dialogu a tolerance a vzájemné úctě a respektu.“ Zatímco jeho proslovu přítomní aplaudovali a přerušovali jej výkřiky: Svoboda!, vystoupení zástupce SSM Jiřího Jaskmanického bylo přerušováno pískotem.“⁴⁵

Otáhal, Vaněk (1999, s. 23–24) uvádějí významný okamžik manifestace na Albertově, kdy organizátoři museli plnit podmínky dalšího pochodu studentů na Vyšehrad. Manifestace se účastnilo až 50 000 studentů a občanů, ti poté začali směřovat na Národní třídu, kde už byly připraveny pořádkové služby.

Účastníci manifestace se vydali z Vyšehradu dál a tak se dle Otáhala a Vaňka (1999, s. 24) porušil plán trasy a manifestace se tak stala nepovolenou. Z dosavadních dokumentů není zřejmé, jestli nějaký politický funkcionář podal apel k útoku na demonstranty na Národní třídě, kde bylo tehdy kolem 2 000 účastníků. Ti se ocitli ve zcela sevřené ulici, která měla na každém svém konci kondor pořádkové služby. Studenti a občané se chovali velmi klidně. Byla provolávána hesla „Máme holé ruce“, dalším gestem byly květiny, které dívky dávaly samotným příslušníkům bezpečnosti za jejich štítů.

Otáhal, Vaněk (1999, s. 24–25) konstatují, že čin, který byl spáchán na studentech i občanech dne 17. listopadu 1989 ovlivnil společnost velice silně. Mnoho občanů, ale i tehdejších komunistů hrubě odsoudili tento útok. Běžní lidé se začali postupně zapojovat do dění v zemi a KSČ nestačila reagovat, situaci neřešila, nevěnovali ji větší pozornost. Studenti sami se začali zabývat myšlenkou stávky, která se stala realitou, a KSČ v zemi zbývalo jen několik týdnů.

---

⁴⁵ OTÁHAL, M., VANĚK M. *Sto studentských revolucí*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. s. 23. ISBN 80-7106-337-1.

Studenti a 17. listopad 1989

Šimon Pánek

Hvížd'ala (2000, s. 28) hovoří o Šimonu Pánkovi jako tehdejším studentu Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Před listopadem roku 1989 zastával funkci předsedy Koordinačního vysokoškolského stávkového výboru.

Hvížd'ala (2000, s. 30) dle jeho otázek se Šimon Pánek manifestace 17. listopadu 1989 přímo neúčastnil. Ovšem hned jak se doslechl zprávy o zásahu na Národní třídě, vzápětí se rozhodl přijet do Prahy a podpořit tak stávkou. Šimon Pánek a další začali objíždět pražské koleje, cílem bylo vytvořit aktivitu studentů na pražských fakultách. Tato se snaha se podařila. Již v neděli bylo hotové první prohlášení, které obsahovalo deset bodů. Šimon Pánek promluvil na Albertově v deset hodin, neměl žádný mikrofon, dá se říci, že křičel na studenty i pedagogy, kteří poslouchali požadavky, které ke KSČ mají. Důležitým faktem bylo odhlasování okupační stávky a poté zvolení stávkového fakulního výboru. Šimon Pánek se poté stal vyslancem fakulty v celopražském aktivu.

Monika Pajerová

Vaněk (1999, s. 621) popisuje, že Monika Pajerová se narodila v roce 1966 v Janově. Vystudovala gymnázium v Praze a v roce 1989 byla studentkou Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

„Když jsem přijížděla 17. listopadu na Albertov, všude plno lidí, tramvaje, říkala jsem si, kam všichni jdou a vůbec jsem nevěřila, že by mohli jít na naši manifestaci. A když jsem tam přijela a viděla zaplněný Albertov, plné ulice, bylo mi jasné, že tohle už nerozeženou. To byla přesně ta hranice, o které mluvili Němci, že vznikne psychologie skupiny. To se ostatně odehrálo, každý z nás měl strach, ale jak jsme byli v davu, nabralo to hrozný obrátky. Pozměnila jsem svůj projev, dodala jsem si odvahy a řekla jsem jednu větu, kterou si pamatuju: „Jde o dialog, protože toho, co nás spojuje, je víc než toho, co nás rozděluje.“ Lidi hodně tleskali, protože to byl pocit asi každého z nás, že nikdo nemá svědomí úplně čisté, každý se trochu zapletl, každý skládal

zkoušky z marxismu-leninismu, ale toho, co máme společné, bylo víc a na tom se musí stavět.“⁴⁶

Vaněk (1999, s. 630) dále uvádí, že Monika Pajerová následně popisuje cestu z Albertova na Vyšehrad, kdy se Benda a Dienstbier snažili koordinovat průvod směrem na Vyšehrad. Celý průběh už měl v tu dobu jiný scénář, než byla plánovaná trasa, tuto skutečnost už se nikomu nemohlo pomoci odvrátit. Pajerová se zmiňuje o riziku změny trasy, ke které nakonec došlo a směr trasy s účastníky skončil i přes slib v centru Prahy.

Monika Pajerová po událostech na Národní třídě podle Vaňka (1999, tamtéž) na Filozofické fakultě UK spolu s dalšími spolužáky založila stávkový výbor, respektive byl zakládán na koleji Hvězda. Monika Pajerová později z tohoto výboru odešla a zapojila se do koordinačního výboru Řetězovka.

Marin Mejstřík

Vaněk (1999, s. 571–572) hovoří o Mejstříkově působení při manifestaci 17. listopadu 1989, kdy sám Mejstřík popisuje, že ten den trávil zejména s Markem Bendou. Spolu měli hlavní funkci a to zejména navigaci manifestujících z Albertova na Vyšehrad. Mejstřík popisuje, že se účastníci chovali velice ukázněně, ale nešlo všechny uhlídat, Mejstřík se poté rozhodl, že poběží na Výtoň, kde se tvořila demonstrace. Dokázal se protlačit skoro do čela průvodu, dále popisuje, že na Vyšehradě už byly zátarasy a dokonce zde pořádková služba začala demonstranty fyzicky napadat. V tu chvíli se Mejstřík s ostatními rozhodli, že musí jít pryč, proto cesta průvodu vedla na nábřeží a poté nuceně na Národní třídu.

Martin Mejstřík se po brutálním útoku na Národní třídě dle Vaňka (1999, s. 573) potkal s Pavlem Langem a to před kavárnou Slavia, kde se společně dohodli, že musí být stávka a to i z důvodu, že s komunistickými funkcionáři hovořit nejde. Dne 18. listopadu 1989 se začal tvořit stávkový výbor, který se tvořil na DAMU.

---

⁴⁶ OTÁHAL, M., VANĚK, M. *Sto studentských revolucí*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. s. 630. ISBN 80-7106-337-1.

10 FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY V LETECH 1945–1989

V rámci následujícího popisu jednotlivých fakult byla jejich posloupnost vybrána následovně. Méně rozvinuté části textu jsou věnovány fakultě přírodovědecké, matematicko-fyzikální, farmaceutické, sociálních věd a tělesné výchovy a sportu. Právnické, lékařské, teologické a filozofické fakultě je věnována větší rozpracovanost, která navazuje na bakalářskou práci s názvem Založení pražské univerzity, kde byla pozornost směřována právě na tyto fakulty. Pedagogická fakulta je v části této diplomové práce šířeji pojmuta z důvodu jejího vzniku v roce 1946.

Přírodovědecká fakulta

Čech (1981, s. 12) uvádí poválečnou situaci přírodovědecké fakulty, kdy se začala obnovovat její činnost, zejména díky pomoci studentů. Výuku se podařilo zahájit již 1. 6. 1945, kdy probíhal mimořádný letní semestr.

Fajkus (1998, s. 473) hovoří o vysokoškolském zákonu z roku 1950, kdy došlo k výrazným změnám ve fungování přírodovědecké fakulty, kde byla sloučena řada oborů a ústavů, které doposud při přírodovědecké fakultě fungovaly, byly převedeny na katedry. V neposlední řadě nový zákon zrušil doktorské tituly.

Přírodovědecká fakulta byla dle Fajkuse (1998, s. 474) pod přísným dohledem KSČ a musela se podrobit ideologii socialismu jako každá jiná fakulta Karlovy univerzity, ovšem přírodovědecká fakulta přes všechny tyto fakta neopustila svou vědeckou činnost. Vědecká činnost zde byla nakonec podporována avšak pod přísným dozorem a s omezeními komunistickou stranou, která potřebovala přírodní bádání zejména pro oblast těžební.

Fajkus (1998, s. 475) dále hovoří o 60. letech minulého století, kdy došlo v celé společnosti k mírnému uvolnění, které znamenalo i pro přírodovědeckou fakultu umožnění přijetí na jednotlivé fakulty pedagogy, kteří přinesli v této době moderní trendy jak do výuky samotné, tak i k obohacení výzkumu.

Během Pražského jara podle Fajkuse (1998, tamtéž) došlo i ze strany veřejnosti k podpoře demokratického rozvoje na přírodovědecké fakultě. V této době byly řešeny i křivdy spáchané KSČ, v oblasti neoprávněného vyloučení studentů nebo vyhození

učitelů z fakulty. Ovšem normalizační léta přinesla opětne politické stíhání těch, kteří se na demokratizaci v době Pražského jara podíleli. Opakoval se stejný proces, kdy musela fakultu opustit řada odborníků i studentů.

Pohled Fajkuse (1998, tamtéž) nám představuje faktickou skutečnost týkající se některých pracovníků na fakultě, kteří z dob normalizace a událostí na fakultě dokonce profitovali, dokonce se snažili o naprostou likvidaci veškerých pozitiv, které se kolem roku 1968 odehrály. Když v 80. letech docházelo k opětovnému uvolňování, objevovaly se opětovné snahy o zničení jakýchkoliv demokratických názorů a nastavení opětovného totalitního systému na fakultě, tito lidé po roce 1989 fakultu naštěstí opustili.

Matematicko-fyzikální fakulta

Bečvář (1998, s. 495) uvádí, že po konci 2. svět války byl veliký zájem ze strany uchazečů o vysokoškolské vzdělání jak o technické vědy, tak i o přírodní vědy.

„Nový vysokoškolský zákon z 18. května 1950, který byl vypracován podle sovětského systému vysokoškolské výchovy, přišel s novou koncepcí výstavby vysokých škol. Od roku 1950 byl několikrát podán návrh na rozdělení přírodovědecké fakulty na dvě až čtyři fakulty. Podle prvního návrhu (z 16. listopadu 1951) se měla původní přírodovědecká fakulta rozdělit na fakulty dvě, fyzikální a přírodovědeckou. Plánované zaměření fyzikální fakulty je dobře vidět z jejího předpokládaného členění na katedry: katedra matematiky, katedra matematické statistiky, katedra fyziky, katedra geofyziky, astronomie a meteorologie, katedra chemie fyzikální, anorganické a analytické, katedra chemie organické a biochemie, katedra dějin přírodních věd (měla být společná pro obě nové fakulty).“⁴⁷

Na základě vládního nařízení byla dle Bečváře (1998, tamtéž) přírodovědecká fakulta 8. července roku 1952 rozdělena a to na tři fakulty. Jednalo se o geologicko-geografickou fakultu, biologickou fakultu a v neposlední řadě matematicko-fyzikální fakultu. K rozdělení všech formálních stránek došlo až v roce 1953. O šest let později došlo k připojení geologicko-geografické fakulty a biologické fakulty k přírodovědecké

---

⁴⁷ BEČVÁŘ, J. *Dějiny Univerzity Karlovy IV.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 495. ISBN 80-7184-539-6.

fakultě. V tento rok byla převedena i chemie na přírodovědeckou fakultu, která byla předtím na matematicko-fyzikální fakultě.

Bečvář (1998, s. 507–508) uvádí 60. léta na MMF UK, jež znamenala pro samotný obor matematiky změny, ten byl rozdělen na čtyři zaměření a to matematickou analýzu, aplikovanou matematiku, dále užitnou matematiku a také matematickou statistiku. V rámci fyziky bylo zaměření soustředěno do třech oblastí, jako první teoretickou fyziku, dále fyziku pevných látek a vakuovou fyziku. V akademickém roce 1962/1963 byla zavedena jaderná fyzika. Matematicko-fyzikální fakulta nabízela také specializace a to astronomie, meteorologie a geofyzika.

Bečvář (1998, s. 508) uvádí akademický rok 1976/1977, kdy bylo zaměření matematiky rozšířeno o teoretickou kybernetiku a matematickou informatiku. Fyzika se oproti šedesátým létům rozrostla o obory optika, mezní obory a fyzikální elektroniku.

V akademickém roce 1987/1988 byly dle Bečváře (1998, tamtéž) následující obory na MFF UK. Jednalo se o matematickou analýzu, pravděpodobnost a matematickou informatiku, teorii systémů a přibližné a numerické metody, to se týkalo matematické části fakulty. Na fyzice se jednalo o fyziku mezních oborů, fyziku pevných látek, biofyziku a chemickou fyziku, fyzikální a mikroelektronickou, optiku a optoelektroniku a také jadernou fyziku.

Fakulta tělesné výchovy a sportu

Waic (1998, s. 544–545) uvádí Ústav pro vzdělávání profesorů tělesné výchovy při Univerzitě Karlově v Praze, který svou činnost zahájil již 1. 6. 1945. Sídlo ústavu bylo v Praze v Opletalově ulici, budova disponovala dvěma tělocvičnami, také knihovnou a posluchárnou. Po vzniku pedagogické fakulty v roce 1946 byl v roce 1948 tento ústav přičleněn k ní, jako obor tělesná výchova.

Waic (1998, s. 545) hovoří o Institutu tělesné výchovy a sportu, který vznikl dne 7. 4. 1953. Tento institut sloužil zejména k přípravě odborníků pro obor tělesné výchovy. Vycházeli z něj učitelé, kteří poté působili na vysokých školách, dále sportovních školách v rámci tělesné výchovy, dále působili jako sportovní trenéři, ale také jako pracovníci vědecko-výzkumní v oboru. Absolventi institutu mohli působit

jako vedoucí organizačních pracovníků v oblasti tělovýchovného hnutí i v ozbrojených silách.

Štemberková (2011, s. 130) zmiňuje rok 1957, kdy se Institut tělesné výchovy a sportu zařadil po všech stránkách mezi jednotlivé fakulty Karlovy univerzity.

Fakulta sociálních věd

Köpplová, Jirák (1998, s. 533) uvádějí, že v roce 1945 vznikla Vysoká škola politická a sociální, kde začali působit odborníci s rozmanitými názory, zejména v oblasti politických, kteří své znalosti získali v období prvorepublikového Československa. Po únoru 1948, kdy po nástupu moci KSČ došlo ke změnám na této škole. Mnoho pracovníků bylo pro nepohodlnost vůči režimu ze školy odstraněno.

Köpplová, Jirák (1998, s. 533) hovoří o akademickém roce 1949/1950, kdy byla zřízena Vysoká škola politických a hospodářských věd, která měla jako hlavní náplň vychovávat stranické pracovníky nebo budoucí zaměstnance ve vedoucích funkcích v KSČ a to do roku 1953. Díky ideologii, která na fakultách byla propagována, byl rozvoj společenské vědy na dlouhá léta skoro umlčen, například sociologie přestala být zcela vyučována. Sociální vědy se nemohli samostatně rozvíjet a její jednotlivé obory byly zařazeny do jiných fakult.

Mírné uvolnění v polovině padesátých let dle Köpplové a Jiráka (1998, s. 533–534) znamenalo snahu o upevnění pozice. Dokonce dochází i k propojení některých společenskovedních kateder filozofické fakulty spolu s Institutem osvěty a novinářství, který svůj vznik datuje k roku 1960. Léta šedesátá tak znamenají ustálení vědy a pozdější vznik Fakulty sociálních věd a publicistiky.

Köpplová, Jirák (1998, s. 534) uvádějí normalizační léta, která způsobila naprostý útlum sociálních věd, naopak žurnalistika byla zvýrazněna. V polovině osmdesátých let se objevují snahy o opětovné navrácení společenských věd, které se podařily v 60. letech.

Farmaceutická fakulta se sídlem v Hradci Králové

Rusek, Svobodný (1998, s. 426) hovoří o založení Farmaceutické fakulty v Hradci Králové 31. 7. 1969. V říjnu 1969 byla výuka zahájena a její přednášky probíhaly na 16 místech a to v Hradci Králové, kde využívala prostory. Pro další účely jí sloužili laboratorní prostory Pedagogické i Lékařské fakulty v Pardubicích.

Rusek, Svobodný (1998, s. 427) v souvislosti s rozvojem oboru uvádějí, že se na fakultě stále zvyšoval počet studentů a učivo se více prohlubovalo. S otevřením první vlastní budovy se zvýšil počet přijímaných studentů do prvního ročníku a také uplatnění vystudovaných rostlo i mimo lékárenskou službu. V této době se do popředí dostává otázka dalšího zaměření farmaceutického studia. Specializace se dosud uplatňovala při zadávání diplomových prací. Pod polickým vlivem se tedy od roku 1975/1976 zavedlo dvousměrové studium a od roku 1977/1978 třisměrové studium. Organizace studia tedy prošla významnou změnou a pozitivním přínosem bylo i zavedení několika nových disciplín biologických, farmakologických, technologických, ale i z oblasti řízení.

10. 1 Právnická fakulta

Kuklík (2008, s. 29) uvádí poválečnou dobu na právnické fakultě Karlovy univerzity, jejíž budova byla ve velmi špatném stavu. Studium se však podařilo brzy obnovit i pro velký zájem uchazečů, ale i z nedostatku právníků.

V rámci poválečného studia na právnické fakultě ve školním roce 1945/1946 se podle Kuklíka (2008, tamtéž) na právnickou fakultu zapsalo 5 987 studentů. Bohužel po 2. světové válce se jednalo pouze o velice krátké období demokratického systému výuky, a to do roku 1948. V tomto období se také odehrávaly na právnické fakultě názorové střety mezi demokracií a komunismem. Tyto boje probíhaly jak mezi učiteli tak studenty.

Kuklík (2008, s. 30) představuje únor roku 1948, kdy dochází v Československu k úplnému ovládnutí moci ze strany komunistů, která měla hrozivý vliv i pro právnickou fakultu. Mnoho studentů bylo vyloučeno a řada učitelů musela nuceně fakultu opustit.

Významný studentský spolek Všehrd zde Kuklík (2008, tamtéž) uvádí v rámci jeho vedoucího Emila Ransdorfa, významné osobnosti tohoto spolku, který byl po únoru 1948 zcela zakázán.

„Do penze museli profesori Horáček, Boháček a Tomsa, do konce roku 1951 odešla většina z předválečného sboru fakulty. Bušek, Novotný a Ransdorf před režimem uprchli do emigrace, kde se zejména V. Bušek stal významným představitelem exilové československé právní vědy. Po politických čistkách bylo ze studia vyhozeno na 1 300 studentů. Tři z nich – Boris Kovaříček, Karel Bacílek a Veleslav Wahl byli popraveni. Ve vykonstruovaném procesu s významnou političkou a absolventkou fakulty Miladou Horákovou byl odsouzen na 25 let profesor ústavního práva Zdeněk Peška, profesor finančního práva Otto Fischl byl dokonce v dalším z politických procesů s Rudolfem Slánským popraven.“⁴⁸

Kuklík (2008, s. 31) konstatuje situaci, jež po nástupu komunistické strany na právnické fakultě panovala. Vše co se týkalo výuky i funkce fakulty bylo pod přísným dohledem a právnické vzdělávání se stalo ideologickým dle KSČ. Marxismus-leninismus byla jediná možná ideologie. Nový vysokoškolský zákon způsobil plné podřízení všech fakult Univerzity Karlovy ministerstvu školství, to způsobilo absolutní zbavení dosavadní autonomie univerzity. Doba trvání studia byla po roce 1955 pětiletá, do té doby byla čtyřletá, ovšem rok 1977 přinesl opětovné zkrácení studia, a to na čtyři roky. Důležitým faktem jsou léta 1966–1974, kdy se objevil na fakultě obor kriminalistický směr.

„Během 40 let komunistického režimu byla právnická fakulta svědkem jak období stalinismu redukující roli výuky práva na přípravu služebníků vládnoucího režimu, tak i postupné liberalizace v 60. letech, jež vyvrcholila Pražským jarem 1968. K nové generaci právníků vyučujících na pražské fakultě, kteří se po odborné stránce výrazně prosadili, patřili například Pavel Levit pro správní právo, Bedřich Rattinger, Oldřich Průša a Pavel Peška pro státní (ústavní) právo, Bedřich Spáčil a Vladimír Kadlec pro finanční právo, František Štajgr pro občanské právo, Viktor Knapp pro občanské právo, teorii práva a srovnávací právní vědu Otakar Plundr pro občanské právo procesní. Vladimír Solnař a Antonín Růžek pro trestní právo, Valér Fábry pro zemědělsko-družstevní právo, Vladimír Outrata a Rudolf Bystrický pro mezinárodní

---

⁴⁸ KUKLÍK, J. *Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze*. 1. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2008. s. 30. ISBN 978-80-87109-09-0.

právo, Jiří Boguzsak a František Šamalík pro teorii státu a práva., Ota Weinberger pro právní logiku, Václav Vaněček pro české a československé právní dějiny a Jaromír Kincel pro obecné právní dějiny a římské právo.“⁴⁹

Kuklík (2008, s. 32) uvádí situaci právnické fakulty v dobách normalizace, kdy dochází k absolutnímu zastavení všech pozitivních reforem, které přišly s Pražským jarem. Opětně také došlo k čistkám ze strany učitelů, kteří se na těchto reformách podíleli. Rok 1980 přinesl nový vysokoškolský zákon, který definitivně a znovu upevnil moc nad vysokými školami všeobecně. Podstatným znakem je, že i přes všechny snahy komunistů ideologicky vyučovat na právnické fakultě i v těchto těžkých dobách absolvovala řada úspěšných právníků, kteří působili i po roce 1989. Jména P. Pithart, Z. Jičínský a F. Šalamík představují učitele na právnické fakultě, kteří byli z politických důvodů z fakulty vyloučeni, působili v disidentském hnutí.

V neposlední řadě Kuklík (2008, s. 34) konstatuje situaci v polistopadových událostech roku 1989, kdy se právnická fakulta znovu opírala o demokratické principy a mohla tak znovu vyučovat, dle svých předchozích tradic. V neposlední řadě bylo studium prodlouženo opět na pět let.

10. 2 Teologické fakulty

Katolická teologická fakulta

Kunštát (1998, s. 351) hovoří o poválečných počátcích teologické fakulty, během mimořádného letního semestru na fakultu bylo zapsáno 300 studentů. Na fakultě po obnovení činnosti působil 10 profesorů z toho 7 řádných a 3 mimořádní, dále 4 docenti a 6 asistentů a v neposlední řadě lektoři. Na fakultě probíhalo 13 seminářů, které byly i v předválečném období.

Nový vysokoškolský zákon z padesátých let dle Kunštáta (1998, s. 351–352) znamenal vyřazení katolické bohoslužebné fakulty z univerzit, toto nařízení se týkalo jak Prahy, tak Olomouce. Jednalo se o skutečnost, kdy římskokatolické studium bohoslovectví probíhalo pouze v Praze v rámci Karlovy univerzity.

---

⁴⁹ KUKLÍK, J. *Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze*. 1. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2008. s. 32. ISBN 978-80-87109-09-0.

Kunštát (1998, s. 355–356) zmiňuje školní rok 1949/1950, kdy na fakultě bylo 267 studentů. Ovšem již v akademickém roce 1950/1951 klesl počet studentů na 143. Tento stav měl ještě klesající tendenci, již v roce 1955/1956 byl počet studentů snížen až na 96 studentů. Rok 1968 spolu s uvolněním atmosféry ve společnosti, přinesl také nárůst uchazečů na teologické fakultě. Uvolnění znamenalo i návrat některých významných osobností v oboru, a to například J. Kadlece, který se věnoval zejména církevní historii, J. Hermach působící v oblasti starozákonníků a J. Zvěřina teolog a uměnovědec.

Až polistopadové události z pohledu Kunštáta (1998, s. 356) přinesly konec opovrhování studia na teologické fakultě. Tehdejší pražský arcibiskup F. Tomášek se zasloužil o navrácení katolické teologické fakulty znovu ke Karlově univerzitě, kam vždy patřila.

Evangelická teologická fakulta

Kunštát (1998, s. 361) hovoří také o Evangelické teologické fakultě, kdy v roce 1946 habilitoval Starý zákon Miloš Bič, který už v předválečném období inicioval ekumenický překlad tohoto zákona, ovšem nejen pouze pro evangelickou větev, ale také římskokatolickou, která ho používá taktéž.

„Vládní nařízení č. 112/1950 Sb. rozdělilo Husovu čs. bohosloveckou fakultu na fakulty dvě. Evangelické fakultě bylo nadále určeno jméno Komenského evangelická bohoslovecká fakulta. Jejím posláním bylo připravovat duchovní z Českobratrské církve evangelické. Křesťanské reformované církve na Slovensku, Jednoty bratrské, Církve bratrské (do r. 1968 Jednoty českobratrské), Bratrské jednoty baptistů, Evangelické církve metodistické a Církve adventistů sedmého dne). Její učitelský sbor byl rozšířen, avšak čtená omezující opatření na sebe nenechala dlouho čekat. Postupně se snižoval počet posluchačů fakulty.“⁵⁰

Počty studentů se po roce 1950 začaly výrazně měnit a to hlavně z důvodu komunistického režimu v naší zemi. Dle Kunštáta (1998, s. 362) byl v roce 1950 počet zapsaných posluchačů 160, v šedesátých letech klesl dokonce pouze na 30 studentů. V osmdesátých letech stav studentů na Evangelické fakultě začal narůstat, ovšem

---

⁵⁰ KUNŠTÁT, M. *Dějiny Univerzity Karlovy IV.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 333. ISBN 80-7184-539-6.

k výraznému zlepšení počtu posluchačů došlo až po převratu v roce 1989, v této době činil počet studentů už 200 zapsaných. Smutnou samozřejmostí v komunistických letech vlády byly čistky na fakultách, takže i tady musela řada posluchačů nedobrovolně opustit svá studia, ovšem i řada absolventů se setkala s nemožností vykonávat duchovní činnost.

Husitská teologická fakulta

Kunštát (1998, s. 365) uvádí Husovu československou bohosloveckou fakultu, která dnes nese jméno Husitská teologická fakulta. Její zahájení činnosti se váže k datu 16. 10. 1950. Historie této fakulty má ovšem mnohem delší trvání.

Kunštát (1998, s. 366) zmiňuje důležitou skutečnost a to mimořádný letní semestr, který se odehrál již v roce 1945, tedy hned po válce a fakulta v té době čítala 250 studentů. Na fakultě se v téže době začínají objevovat osobnosti, které výrazně formovaly vývoj husitské teologické fakulty či sekce Církve československé. Mezi tyto osobnosti patřili zejména Z. Trtík, O. Rutrle a M. Kaňák.

Únor 1948 přinesl velké změny v organizaci i postavení teologických fakult vůbec. Podle Kunštáta (1998, tamtéž) Husova československá evangelická bohoslovecká fakulta byla dle tehdejší vlády rozdělena na Komenského evangelickou bohosloveckou fakultu a Husovu československou bohosloveckou fakultu.

Počet studentů na Husově československé evangelické bohoslovecké fakultě byl dle Kunštáta (1998, tamtéž) velice kritický. V 70. letech činil 25 až 40 studentů, situace byla dokonce horší i v 60. letech minulého století. I přes tento velmi nízký počet studentů měla fakulta velmi rozvinutou publikační činnost.

10. 3 Lékařské fakulty

„Institucionální vývoj lékařských fakult Univerzity Karlovy a jejich fakultních nemocnic po roce 1945 je těsně spjat se zásadními změnami v systému školství a zdravotnictví obecně. V období let 1945 až 48, a zejména 1948–53 byla vydána řada zákonů, kterými bylo vysoké školství ideologicky a organizačně zcela podřízeno zájmům nového režimu (vysokoškolský zákon z roku 1950) a zdravotnictví socializováno

*(zestátnění nemocnic a dalších léčebných ústavů v roce 1949, zrušení lékařských komor roku 1950, zákon o jednotné preventivní a léčebné péči z roku 1951).*⁵¹

Svobodný (1998, s. 389) uvádí návrat výuky na Lékařskou fakultu UK, a to v říjnu roku 1945. Poté začala jednání o dalších lékařských fakultách, aby se zvýšil počet posluchačů lékařství, jelikož naše země měla nízký počet lékařů a to z důvodů jak přerušení vysokoškolského vzdělávání během 2. svět. války, ale i odchodu řady odborníků do zahraničí, bohužel i řady úmrtí židovských lékařů v koncentračních táborech. Z tohoto důvodu se vyvinulo několik poboček lékařské fakulty.

Rozdělením lékařské fakulty se Štemberková (2011, s. 130) věnuje následovně. V rámci lékařské fakulty při Karlově univerzitě byly zřízeny její pobočky v Hradci Králové a také v Plzni.

Svobodný (2011, s. 392) hovoří o nástupu moci KSČ v Československu, kdy dochází i ke změnám na lékařské fakultě, které se týkaly organizačních záležitostí tehdejších fakult UK, ale také fakultních nemocnic, v roce 1953 pak došlo k rozdělení pražských fakult.

Štemberková (2011, s. 130) se zabývá právě tímto rozdělením, tedy rozštěpením na tři lékařské fakulty, dělily se na fakultu všeobecného lékařství, dále dětského lékařství a v neposlední řadě hygienickou fakultu, kde měla své zastoupení i epidemiologie.

Svobodný (1998, s. 394) dále hovoří o 60. letech, kdy se jako na jiných fakultách Univerzity Karlovy, do obrodného procesu v naší zemi zapojili i významné osobnosti lékařské fakulty, ovšem to se později v dobách normalizace, setkalo s opětovným vyhazovem, nejen učitelů, ale i studentů, kteří se do reforem během Pražského jara zapojili.

Struktura jednotlivých pracovišť lékařské fakulty byla podle Svobodného (1998, s. 397) velice široká. Nejprve zmiňuje fakultu všeobecného lékařství, která měla 27 lékařských kateder a 3 katedry společenských věd, dále 26 klinik, 2 klinická oddělení a 10 oddělení polikliniky, tyto počty se váží k roku 1956. V roce 1962 už to bylo 39 kateder, 18 ústavů spolu s laboratořemi a 12 oddělení polikliniky. Dalším zmíněným rokem je rok 1982 kdy se jednalo už o 40 kateder, 21 ústavů spolu s 6 odděleními a laboratořmi, dále 30 klinik spolu s 19 odděleními a laboratořmi a v neposlední řadě

---

⁵¹ SVOBODNÝ, P. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. s. 389. ISBN 80-7184-539-6.

10 oddělení polikliniky. Rozložení fakulty dětského lékařství bylo následující, 11 kateder v roce 1956, po tomto roce začala tato fakulta též dělit na kliniky a ústavy stejně jako fakulta všeobecného lékařství. Rok 1962 přinesl této fakultě 12 kateder, 13 ústavů spolu s odděleními, 10 klinik a 8 vědeckých pracovišť. V roce 1984 to bylo 14 kateder, 6 ústavů s jedním oddělením, 19 klinik se 17 odděleními a laboratoří. Poslední jmenovaná fakulta hygienická, přijala označení klinika a ústav mnohem později a ne všude. V roce 1956 tady bylo 8 kateder, 4 ústavy a pouze jedna klinika, v roce 1962 to bylo 14 kateder, 8 ústavů spolu s oddělením, 19 klinik se třemi laboratořemi. Rok 1982 měla tato fakulta 28 kateder, 20 ústavů s odděleními, 13 klinik se 3 odděleními.

Svobodný (1998, s. 397) představuje pět fakult lékařské fakulty, tedy tři pražské a dvě pobočky mimo Prahu, které jsou součástí Karlovy univerzity i dnes. Žádné zákony, které během čtyřiceti let v komunismu vznikly, neovlivnily funkčnost žádné lékařské fakulty v rámci Univerzity Kalovy. Výzkum, vzdělávání a věda byly vždy zachovány, kromě zásahu do autonomie fakult. Po roce 1989 fakulty svou autonomii získaly zpět.

10. 4 Pedagogická fakulta

Suchý (1971, s. 11) uvádí, že datum vzniku pedagogické fakulty UK se váže k roku 1964. Ovšem stojí za ní historie již dříve existující pedagogické fakulty v letech 1946–1953, kdy navazuje na tradici Vysoké školy pedagogické a Vyšší školy pedagogické z let 1953–1959 a na neopomenutelný Pedagogický institut, který si svou funkci zachoval v letech 1959–1964.

Vorlíček (1991, s. 17) hovoří o počátcích vysokoškolského vzdělání pro učitele, které se začalo tvořit po roce 1945. Únor 1948 však přinesl obrovské problémy pro vysokoškolské vzdělání pro učitele, stejně tak přelom 60. a 70. let. Stabilizaci přinesly až listopadové události roku 1989.

„Měnilo se pojetí a délka studia jednotlivých kategorií učitelů. Jako vysokoškolské bylo chápáno vzdělání v délce jednoho roku ve studiu učitelství mateřských škol až v délce pěti, popřípadě v dálkovém studiu šesti let. V roce 1950 byla

*myšlenka vysokoškolského vzdělání některých kategorií učitelů v denním studiu opuštěna a příprava učitelek mateřských škol a dočasně i příprava učitelů školy prvního stupně přenesena zpět na úroveň střední školy.*⁵²

Vorlíček (1991, s. 19) zmiňuje léta 1946 až 1953, kdy se vzdělávání učitelů středních škol nezměnilo skoro vůbec, respektive samotná příprava učitelů škol třetího stupně navázala na svou praxi a to na filozofické a přírodovědecké fakultě. To vše tehdy vyplývalo ze zákonného opatření z roku 1945. Ovšem příchod roku 1946 stanovuje dle vládního nařízení a vydává statut pedagogických fakult, kde byla stanovena délka studia budoucích učitelů a také úkoly, které musí fakulta v rámci vzdělávání učitelů plnit.

V návaznosti přípravy učitelů ovšem v letech 1953 až 1959, došlo dle Vorlíčka (1991, s. 46) k celkové reformě vysokoškolského vzdělávání učitelů, které začalo v roce 1953 a týkalo se veškerých reforem v tehdejším školství i jako všech jiných oblastí, můžeme říci, že i všech pravidel ve společnosti v 50. letech minulého století. Blížila se doba podřízení všech požadavků Sovětskému svazu.

Vorlíček (1991, s. 55) zmiňuje, že v rámci celé reorganizace učitelského vzdělávání, z důsledkem odtržení od univerzity byly zřízeny v roce 1953 Vysoké školy pedagogické. I když se v této době vyskytovaly určité pochyby o zřízení této školy i v Praze nakonec měla velice pozitivní důsledky pro učitelské vzdělání i před její krátké trvání.

Vzdělávání pedagogů procházelo častými změnami. Léta 1959 až 1964 přinesly podle Vorlíčka (1991, s. 57) po šesti letech působení vysokých škol pedagogických opětovně novou reorganizaci a jejich zrušení. Uchazeči o pedagogické vzdělání se znovu vrátili na jednotlivé fakulty Karlovy univerzity a to na filozofickou, přírodovědeckou, matematicko-fyzikální a fakultu tělesné výchovy a sportu. Budoucí učitelé základních škol studovali v pedagogických institutech.

Jůva (2007, s. 80) uvádí vznik Československé pedagogické společnosti v roce 1964. Tato organizace usilovala zejména o rozvoj spolu s integrací pedagogických cílů ve společnosti.

Vorlíček (1991, s. 71) popisuje skutečnosti ze zákonného opatření z roku 1964, kdy byla zřízena Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy a ve stejném roce proběhlo také zřízení několika dalších pedagogických fakult v různých regionech.

---

⁵² VORLÍČEK, CH. *Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy ve vývoji učitelského vzdělání v Československu*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1991. s. 17. ISBN 80-901065-1-8.

„Nástup tzv. normalizace v průběhu roku 1969 usiloval především o potlačení změn, k nimž došlo v roce 1968, a o návrat k situaci před rokem 1968. Orgány Komunistické strany Československa znovu přejaly vedoucí úlohu ve všech oblastech, zejména v tzv. kádrové politice. Stranické orgány projednávaly obsazení funkcí zařazených v jejich tzv. kádrovém pořádku (nomenklatuře) bez ohledu na to, zda šlo o jejich obsazení komunisty nebo příslušníky jiných politických stran či bezpartajními. Bylo zavedeno pravidelné hodnocení kádrů (tzv. komplexní hodnocení) nejméně jednou za dva roky. Byly obnoveny katedry, popř. ústavy marxismu-leninismu. Pro všechny vysokoškolské učitele byla ustanovena povinnost účasti v ideově politickém vzdělávání.“⁵³

Zilynská (1998, s. 531) uvádí konec 80. let na pedagogické fakultě, kdy se začali i studenti pedagogické fakulty zapojovat v rámci různých společenství, která byla ze začátku nelegální. Skupina STUHA, v níž studenti figurovali, bojovala o zmírnění tehdejších kádrových opatření. Po událostech 1989 studenti vytvořili komisi, která zjišťovala odpovědné osoby za útok na Národní třídu dne 17. listopadu 1989.

Vopěnka (1991, s. 4) hovoří o minulosti následovně: „*Tak dlouhá léta, které jsme prožili, v nás však nezanechala jen ony na první pohled viditelné rány, ale v našem hlubokém nevědomí se zakořenily zbytky onoho – troufám si říci sugestivního – působení marxismu, vystupujícího jménem tak zvané objektivní vědy. A právě změna v myšlení, návrat ke kdysi tak proslulé české hloubavosti a imunitě proti doktrinálnímu myšlení, bude mnohem obtížnější, než narovnání oněch prvně zmiňovaných dobře viditelných pokřivení našich duší.*“

10. 5 Filozofická fakulta

Petráň (1984, s. 335) hovoří o velkém počtu studentů, kteří se na Karlovu univerzitu hlásili. Hlavním důvodem bylo dlouhé válečné čekání na znovu otevření vysokých škol a tak příležitosti se vzdělávat. Filozofická fakulta byla třetí fakultou mezi všemi, kam se hlásil největší počet studentů po válce.

---

⁵³ VORLÍČEK, CH. *Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy ve vývoji učitelského vzdělání v Československu*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1991. s. 79. ISBN 80-901065-1-8.

Komunistické čistky, probíhaly na všech fakultách Univerzity Karlovy. Pohled na tuto problematiku přináší i Petráň (1998, s. 439), který popisuje nástup tvrdých komunistických čistek na filozofické fakultě po únoru 1948, který způsobil velké množství propuštěných odborníků působící na akademické půdě.

Petráň (1998, s. 446) dále uvádí počty studentů na fakultě po politických čistkách. V akademickém roce 1948/1949 měla filozofická fakulta značný pokles a to kvůli přísným posudkům vyhovujícím pro přijetí. V dalším roce studovalo na fakultě 1 743 studentů. Počet posluchačů se v dalších letech mírně zvýšil, ale i z důvodu například zrušení Vysoké školy politických a hospodářských věd.

Petráň (1998, s. 448) v souvislosti s filozofickou fakultou zmiňuje rok 1954, kdy vznikla nová katedra pedagogiky vysokých škol, jejímž zřizovatelem byl tehdy Otokar Chlup, ovšem již brzy jeho funkci převzal K. Galla, který byl profesorem sociologie a filozofie, zanedlouho však sociologie byla zrušena jakožto buržoazní věda neboli pavěda a v roce 1952 tak začal působit jako profesor dialektického a historického materialismu, ne však filozofické fakultě, ale brněnské pedagogické fakultě. Na jeho místo pak přešel B. S. Urban tehdejší profesor pedagogiky.

Uvolnění atmosféry, ale i veřejného projevu v roce 1968 znamenalo podle Petráně (1998, s. 457) i zvýšení zájmu o politické dění v naší zemi, na fakultě probíhaly diskuse mezi studenty i učiteli.

„Uvolnilo se do jisté míry i sevření ideologickou doktrínou ve výuce; tady však záleželo hlavně na učitelích, nakolik byli sami schopni odborně zkvalitnit výklady i semináře a odpoutat se od vžitých stereotypů. Profesorem fakulty se stal filozof Karel Kosík (*1926), dříve vědecký pracovník Filozofického ústavu ČSAV. Na katedru filozofie se vrátil Jan Patočka jako profesor, na katedru anglistiky profesor Otokar Vočadlo a počátkem prosince 1968 se stal vedoucím nově zřízené katedry světových literatur a srovnávací literární vědy profesor Václav Černý. Objevují se nová, kdysi tabuizovaná témata a podle publikační činnosti přednášejících si lze učinit představu o jejich obsahu a úrovni. Zůstává však rovněž mnoho témat dlouhodobě kontinuujících.“⁵⁴

Petráň (1998, s. 461) v souvislosti s normalizačními léty po Pražském jaru hovoří o zrušení několika kateder v roce 1970 na filozofické fakultě, jednalo se

---

⁵⁴ PETRÁŇ, J. *Dějiny Univerzity Karlovy IV*. Praha: Karolinum, 1998. s. 457–458. ISBN 80-7184-539-6.

o katedru politologie, dějin dělnického hnutí a také katedru srovnávací literární vědy. Všichni tři vedoucí kateder byli květnu toho roku propuštěni, jednalo se o T. Syllaba, J. Kladiva a V. Černého. Spolu s nimi mělo fakultu nedobrovolně opustit ještě 23 učitelů.

Volná (2009, s. 8) uvádí systém kontroly, ze strany KSČ do roku 1989, kdy hovoří o faktu, že Filozofická fakulta Univerzity Karlovy byla zcela považována za ideologickou a i z tohoto důvodu čelila důkladnějšímu prověřování a sledování ze strany KSČ. Studenti i pracovníci fakulty byli podrobena přísnému dohledu a bylo zde praktikováno velké množství kontrolních způsobů, které komunisté používali.

Holý (2009, s. 13) hovoří například o katedře české literatury a několika dalších, které byli komunisty na fakultě pro jejich ideologii podporovány. Míjí zde, že na této katedře probíhaly důsledné čistky. Zajímavým faktem je rok 1989, kdy se po listopadových událostech na katedře české literatury snížil počet učitelů až o dvě třetiny.

Petráň (1998, s. 466) uvádí, že normalizace značně zasáhla do studia filozofické fakulty, kdy se komunistická ideologie ještě více propagovala. Tehdejší Socialistický svaz mládeže dokonce přikazoval studentům povinnou přítomnost na akcích, které se vyznačovali svou bezobsažností.

Dlouho očekávaný demokratický převrat se dle Petráně (1998, tamtéž) začal tvořit již ke konci osmdesátých let tvořit. V souvislosti s výročím upálení Jana Palach z roku 1969, se studenti vydali k uctění památky, dnes nazýváno tzv. Palachův týden, setkali se však se zásahem Státní bezpečnosti, mnoho studentů bylo vyslýcháno a několik bylo navrhnuo na vyloučení ze studií. Zanedlouho však přišel 17. listopad 1989 a s ním další manifestace, která se stala vrcholnou.

ZÁVĚR

Diplomová práce na téma Univerzita Karlova v letech 1945–1989 nám poskytuje podrobný přehled dějin v tomto rozsáhlém období. Cílem bylo zaměřit se na jednotlivé dějinné etapy a co nejširše uvést hlavní události v každé dekádě související s komunistickým vlivem na funkci Karlovy univerzity.

Tato práce se opírá zejména o odbornou literaturu. Samotné dějiny Karlovy univerzity byly opřeny zejména o publikaci Dějiny Karlovy univerzity IV., která má vynikající strukturu a poskytuje nám veškeré přehledné události této významné instituce. Celková analýza literatury, která byla použita je u některých publikací velice problematická z důvodu roku jejich vydání. Tím není míněn autor, ale opravdu rok. Problémem je zde, že publikace před rokem 1989, lze použít velice složitě, jelikož je zde cítit ideologický podtext. V další odborné literatuře týkající se například Filozofické fakulty nalézáme pocit podrobnějšího výkladu dějin na této fakultě a to zejména v dějinné etapě normalizace. Odborná publikace R. Štemberkové poskytuje ucelený přehled dějin, avšak v některých částech je příliš zkrácen odborný výklad, který neposkytuje detailní souvislosti mezi jednotlivými událostmi na Karlově univerzitě.

Jan Palach a jeho následovníci jsou opřeni o výjimečné dílo Jan Palach '69, kde spatřujeme odbornou práci řady historiků, kteří nám překládají podrobnou analýzu, jak života těchto osobností dějin Československa, ale i životní příběhy, které souvisejí s činem, který spáchali. Publikace J. Lederera je podstatnou součástí této kapitoly, styl rekonstrukce Palachova života i činu je velice srozumitelná a je zde cítit osobní zájem o Palacha jako člověka a nezapomenutelné osobnosti našeho národa.

Pokud se zaměříme na jednotlivá historická období univerzity, po druhé světové válce cítíme demokracii, návrat k tradičnímu uchopení vnitřního systému, výuky i volby akademických pracovníků, ovšem únor 1948 v nás vzbuzuje bezmocnost a dlouhé čekání na návrat k autonomní Karlově univerzitě.

Celé historické období v letech 1948 až 1989 nám poskytuje pohled na jedno z nejhorších období ve společnosti, ale i na Univerzitě Karlově, které se dotklo jak učitelů, studentů tak i výuky, která na univerzitě probíhala do osudného února 1948 svobodně bez ideologických a politických záměrů. Nejtragičtější období, které spatřujeme, je do roku 1953, kdy na univerzitě došlo k obrovskému úbytku odborníků a vyhazovům studentů, kteří proti tehdejšímu režimu bojovali nebo se stali

nepohodlnými pro totalitní režim. Studenti jsou podstatnou součástí diplomové práce, protože v každém dějinném úseku sehráli důležitou roli v odporu proti komunistickému režimu. S tímto faktem se setkáváme v roce 1948, 1956, 1968, ale i v normalizačních letech a samozřejmě v rámci studentského boje za svobodu a demokracii v roce 1989. Zde vidíme, že ani ideologická výuka a organizace nedokázala potlačit svobodné myšlenky řady studentů Karlovy univerzity. Dokonce přetvářela důvěru v socialismus u prorežimních studentů, kdy po roce 1968 u takto smýšlejících studentů došlo k absolutní nedůvěře v komunismus. Hrají zde ovšem roli i události s vpádem vojsk Varšavské smlouvy. Řada profesorů a jiných odborníků, kteří na univerzitě do uchopení absolutní komunistické moci působili, utrpěli životní újmy, související s jejich persekucí, v některých případech i odsouzením k práci v tehdejších komunistických lágrech, jiní museli vykonávat podřadné profese, ale i přes všechny tyto skutečnosti komunisté nikdy nedokázali vzdělané lidi zcela odstranit. Někteří se zapojili i do boje proti režimu, zejména po roce 1968 v rámci Charty 77.

Dotazníkové šetření ze sedmé kapitoly mělo za cíl ukázat vnímání Palachova činu upálení v dnešní společnosti dle pohlaví, vzdělání a věku. Ukázalo se, že vnímání smyslu činu upálení Jana Palacha v roce 1969 podle mužů i žen smysl v té době měl. U žen zde byla vidět mírná převaha kladných odpovědí. Podle dosažené úrovně vzdělání vidělo v tomto činu ve své době smysl většina středoškolsky i vysokoškolsky vzdělaných občanů, v převaze kladných odpovědí zde však byli lidé s vysokou školou. Můžeme tedy usoudit, že vyšší dosažené vzdělání ovlivňuje postoj ke smyslu Palachova činu proti komunistickému režimu a poměrům v Československu v té době.

Dotazníkové šetření bylo také rozděleno dle tří věkových kategorií respondentů, kde smysl v upálení Jana Palacha hodnotily každé věkové skupiny v převaze kladně. Bylo zjištěno, že lidé mezi 51–80 měli kladnou odpověď ve 100 % případech, což může souviset s vlastním prožitkem událostí roku 1969 u této generace. Vnímání Palachova vlivu na události v roce 1989, dle výsledků bylo následující. Ženy odpovídali spíše kladně na rozdíl od mužů, kde převládali záporné odpovědi. V grafech znázorňujících vnímání dle vzdělání, na druhou otázku vysokoškolsky vzdělaní odpověděli v mírné většině kladně, u středoškolsky vzdělaných osob byl výsledek vyrovnaný. U rozdělení dle věkových skupin vyšlo najevo, že střední skupina se vyjádřila v negativních odpovědích. Mladí lidé ve věku 20 až 35 let i nejstarší věková

skupina odpověděli spíše kladně. V celém šetření se odpověď nevíms vyskytovala v malém procentu u všech jednotlivých grafů, jediný patrný rozdíl byl u vnímání Palachova činu pro rok 1989, kde se u vysokoškolsky vzdělaných vyskytlo 18 % této odpovědi. Vzorek dotazníkového šetření nemusí být 100%, ovšem pro účely dotazníkového šetření je dostačující.

Celá diplomová práce může být přínosná především pro studenty pedagogických dějin či historie vůbec, ale i široké veřejnosti, kde stále více v dnešní době spatřujeme narůstající názory, že komunistický režim byl zcela v pořádku a nevědomost o hrůznosti tohoto režimu se šíří čím dál tím více. Karlova univerzita nám může být v mnoha směrech inspirací. I přes celkové ovládnutí funkce i výuky komunisty si dokázala v některých odvětvích zachovat své tradiční pojetí a studenti, kteří na Karlově univerzitě studovali v nejrůznějších oborech, se nakonec v dějinách Československa stali důležitou až podstatnou součástí návratu demokracie do naší země. Doufejme, že kruté období komunismu, které trvalo dlouhých čtyřicet let je nenávratně za námi.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BEČVÁŘ, J., FAJKUS, B., HAVRÁNEK J. a kol. *Dějiny Univerzity Karlovy IV.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-539-6.

BENDA, M., BENDA M., KLÍMA M. et. al. *Studenti psali revoluci.* 1. vyd. Praha: Univerzum Praha, 1990. ISBN 80-85207-02-8.

BLAŽEK, P., EICHLER, P., JAREŠ J. a kol. *Jan Palach'69.* 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2009. ISBN 978-80-7308-237-6.

ČECH, F. a kol. *Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy 1920-1980: dějiny, současnost, perspektivy.* 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1981.

FAJMON, H. *Sovětská okupace Československa a její oběti.* 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN 80-7325-048-9.

HOLÝ, J a VOLNÁ K. *Tato fakulta bude rudá!: Katedra české literatury Filozofické fakulty Karlovy univerzity očima pamětníků a v dokumentech.* 1. vyd. Praha: Akropolis, 2009. ISBN 978-80-87310-03-8.

HVÍŽĎALA, K. *Výslech revolucionářů z roku'89.* 1. vyd. Praha: Primus, 2000. ISBN 80-85625-12-1.

JŮVA, V. a JŮVA V. *Stručné dějiny pedagogiky.* 1. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-151-5.

KUKLÍK, J. et. al. *Právnická fakulta Univerzity Karlovy.* 1. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2008. ISBN 978-80-87109-09-0.

LEDERER, J. *Jan Palach: (Zpráva o životě, činu a smrti českého studenta).* 1. vyd. Praha: Novinář, 1990. ISBN 80-7077-408-8.

MAZÁČOVÁ, B., POKORNÁ, V. a SUCHÁNEK, P. *Ve jménu života vašeho.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 1990. ISBN 382-045-90.

OTÁHAL, M. a VANĚK, M. *Sto studentských revolucí.* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-337-1.

PEČENKA, M., LUŇÁK P. a kol. *Encyklopedie moderní historie.* 1. vyd. Praha: Libri, 1995. ISBN 80-85983-01-X.

PETRÁŇ, J. *Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze: (do roku 1948)*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1983.

PETRUSEK, M. *...ať je stůl k pohoštění prostřený*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1448-9.

ROČEK, P. A. a kol. *Dějiny zemí Koruny české II*. 2. vyd. Praha: Paseka, 1993. ISBN 80-85192-61-6.

SUCHÝ, J. *Pedagogická fakulta University Karlovy v Praze 1946-1971*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971.

ŠTEMBERKOVÁ, M. *Univerzita Karlova: Historický přehled*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-2014-5.

VOLNÁ, K., JAREŠ, J., SPURNÝ, M. et. al. *Prověřená fakulta: KSC na Filozofické fakultě UK v letech 1969-1989*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2009. ISBN 978-80-7285-110-2.

VOPEŇKA, P. et. al. *45 let Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1991. ISSN 0862-156X.

VORLÍČEK, CH. *Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy ve vývoji učitelského vzdělání v Československu*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1991. ISBN 80-901065-1-8.

Seznam použitých internetových zdrojů

Jak vznikl sborník Jan Palach '69. [online]. © 2009 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.cuni.cz/IFORUM-6506.html>

Jan Zajíc, druhá „pochodeň“ po Palachovi, chtěl mít následovnici. [online]. © 2009 [cit. 2013-02-26]. Dostupné z: http://www.zpravy.idnes.cz/jan-zajic-druha-pochoden-po-palachovi-chtel-mit-nasledovnici-pl-/domaci.aspx?c=A090224_204320_domaci_jba

Plocek čestným občanem? Politici zatím váhají. [online]. © 2013 [cit. 2013-02-26]. Dostupné z: <http://www.jihlavske-listy.cz/clanek3821-plocek-cestnym-obcanem-politici-zatim-vahaji.html>

Seznam použitých ostatních zdrojů

Mladá fronta Dnes. Praha, 2012, č. 34. ISSN 1210 1168.

BENEŠOVÁ, H. *Smrt, která volala po životě: Jiří Palach pro reflex vzpomíná, že na bratrovi nebylo vůbec znát, co chce druhý den udělat.* REFLEX. 2013. roč. 24, č. 8. ISSN 0862-6634.

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Fotografie Jana Palacha.....	37
Obrázek 2: Fotografie Jana Zajíce.....	43
Obrázek 3: Fotografie Evžena Pločka.....	46

Seznam grafů

Graf 1: Vnímání Palachova činu dle mužů a žen.....	50
Graf 2: Vnímání Palachova činu dle vzdělání.....	51
Graf 3: Vnímání Palachova činu dle tří věkových kategorií.....	52

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dopis Jana Palacha.....	I
Příloha B – Souboj o Palacha.....	II
Příloha C – Bratr Jiří vzpomíná na Jana Palacha.....	III
Příloha D – Dotazník – Jan Palach.....	IV
Příloha E – Prohlášení vysokoškolských studentů.....	V

Příloha A- Dopis Jana Palacha⁵⁵

„Vzhledem k tomu, že se naše národy ocitly na okraji beznaděje, rozhodli jsme se vyjádřit svůj protest a probudit lid této země následujícím způsobem.

Naše skupina se skládá z dobrovolníků, kteří jsou odhodláni se dát pro naši věc upálit.

Já jsem měl tu čest vylosovat si jednotku, a tak jsem získal právo napsat první dopisy a nastoupit coby první pochodeň. Naše požadavky jsou:

1. okamžité zrušení cenzury,
2. zákaz rozšiřování „Zpráv“.

Jestliže naše požadavky nebudou splněny do pěti dnů, tj. do 21. ledna 1969 a nevystoupí-li lid s dostatečnou podporou (tj. časově neomezenou stávkou), vzplanou další pochodně.

Pochodeň č. 1

P. S. Vzpomeňte na srpen. V mezinárodní politice se uvolnil prostor pro ČSSR, využijme jej.“

---

⁵⁵ LEDERER, J. *Jan Palach: (Zpráva o životě, činu a smrti českého studenta)*. Praha: Novinář, 1990. s. 89–90. ISBN 80-7077-408-8.

Příloha B- Souboj o Palacha⁵⁶

Komunista Grebeníček vykládá dějiny: historici se děsí, politici dohadují. V ČSSD jsou i poslanci, kterým to nevadí

PRAHA Jan Palach není symbolem boje proti totalitní komunistické moci, říká ve Sněmovně Miroslav Grebeníček. Čtyřiačtyřicet let poté, co student přinesl nejvyšší oběť, zaznívá tato nehoráznost v českém parlamentu z úst stalinisty. A nemálo poslanců ze sociální demokracie nejenže neprotestuje, ale v podstatě přitakává.

„Tvrzení, že se Jan Palach stal symbolem boje proti totalitní komunistické moci, je naprosto zavádějící,“ prohlásil včera Grebeníček během debaty o tom, zda se má výročí Palachova činu zařadit mezi památné dny. K tomu by bylo nutné změnit zákon o státních svátcích. Novelu včera poslanci v prvním čtení schválili. Pro byl i Grebeníček, kterému vadil text důvodové zprávy doprovázející zákon.

Odezva byla okamžitá. Koaliční poslanci bušili do lavic a odcházeli na protest z jednacího sálu. Nemohli skousnout, že Palachův odkaz zpochybňuje právě Grebeníček, který je představitelem stalinského křídla strany.

V tak rozjitřené atmosféře byl postoj části ČSSD až překvapivě vlažný. Možná i proto, že se ve straně mluví o budoucí společné vládě s komunisty. „To je fakt, Palach se neupálil na protest proti komunistickému režimu. Upálil se, protože chtěl, aby pokračovalo pražské jaro. Palach byl na straně reformní části komunistické strany, chtěl, aby pokračoval obrodný proces,“ zastal se Grebeníčka Lubomír Zaorálek, místopředseda ČSSD.

Na rozdíl od koaličních poslanců zůstali sociální demokraté na místech a vyslechli si i zbytek komunistova proslvu. „Máte pocit, že jsem placený za to, abych odcházel?“ komentoval situaci předseda poslaneckého klubu ČSSD Jeroným Tejc. Výrok Grebeníčka neschvaluje, spíše bagatelizuje. „Jsem rád, že sociální demokraté tento zákon podpořili, a celkem mě nezajímá, jak tu argumentovali zástupci KSČM a ODS,“ vysvětloval.

---

⁵⁶ Mladá fronta Dnes. Praha: Mafra, 2012, č. 34. ISSN 1210 1168.

Příloha C- Bratr Jiří vzpomíná na Jana Palacha⁵⁷

Nejsem sebevrah

V třídílném filmu *Hořící keř* pronese postava Jana Palacha jednu jedinou větu: „Nejsem sebevrah.“ Je to zcela klíčové sdělení. „Jenda měl život rád,“ vzpomíná Janův o sedm let starší bratr Jiří. „Už jako dítě bráška nesnesl, aby někdo trápil i třeba žábu.“ V deseti letech Janovi kamarád rozsekl plechovkou obočí. Starší bratr byl u toho, když mu lékař ránu sešíval. „Jenda ani nehlesl, nezabrečel.“ Sestry i lékaře, kteří o deset let později, 16. ledna 1969, přijímali na oddělení těžce popáleného Jana Palacha, zarazilo, že vůbec nesténá. S někým takovým se dosud nesetkali. Člověk, jenž na osmdesáti procentech těla utrpí popáleniny třetího stupně, nařiká bolestí. Jan Palach jen tiše opakoval: „Nejsem sebevrah.“ Jan Palach se obětoval vědomě. I když si života vážil a přál si, aby přežil, odevzdal svůj život druhým. Nesobeckost jeho činu byla rána do srdce. Janův vzkaz byl jasný a srozumitelný pro kohokoli. Jeden příklad za všechny: Francouzský režisér Tony Gatlif před šesti lety pro *Reflex* vyprávěl o tom, jak se v mládí potloukal po Marseille coby bezdomovec, případně byl v past'áku, protože měl problémy se zákonem. Rozhovor se chýlil ke konci, vymezená půlhodina času vypršela. Režisér se však najednou zarazil a vykřikl: „Vy jste z Prahy? Chci vám něco říct! Musím vám to říct, je to důležité: Můj život změnil Jan Palach!“ Začal popisovat, jaký zlom v životě mladého vagabunda způsobil Janův čin. „To, že Palach obětoval svůj život, aby se ti druzí probrali, udělal ze sebe živou pochodeň, mě tehdy velice zasáhlo. Byl to výjimečný člověk, který se nesmířil s nesvobodou. Díky němu jsem pochopil, že když on dokázal obětovat svůj život, já svůj život dokážu změnit k lepšímu. Když nevím kudy kam, vzpomenu si na něj. A to mi pomáhá jít dál. Jeho čin mě stále dojíká. Janu Palachovi patří můj hluboký obdiv.“

---

⁵⁷ BENEŠOVÁ, H. *Smrt, která volala po životě: Jiří Palach pro Reflex vzpomíná, že na bratrovi nebylo vůbec znát, co chce druhý den udělat.* REFLEX. 2013 roč. 24. č. 8, s. 29–33. ISSN 0862-6634.

Příloha D- Dotazník – Jan Palach

Dotazníkové šetření v rámci výzkumu do diplomové práce. Jedná se pouze o Váš osobní názor. Nejedná se o test. Budou Vám položeny dvě otázky, na které lze odpovědět ano, ne nebo nevím. Do tabulky níže prosím o uvedení pohlaví, věku, vzdělání a následných odpovědí.

Děkuji,

Anna Nežerková

OTÁZKY:

1. Myslíte si, že čin Jana Palacha upálení v roce 1969 v důsledku vpádu vojsk Varšavské smlouvy měl ve své době svůj smysl?

2. Myslíte si, že čin Jana Palacha upálení v roce 1969 měl vliv na události v roce 1989?

ODPOVĚDI – ANO, NE ČI NEVÍM

pohlaví	vzdělání	věk	1. otázka	2. otázka

PŘÍLOHA E- Prohlášení vysokoškolských studentů⁵⁸

Pod vlivem událostí z pátku 17. listopadu 1989, kdy byla v centru Prahy opět brutálně potlačena pokojná demonstrace pražských studentů, nevidíme již jiné cesty, jak vyjádřit svůj nesouhlas a zděšení nad současnou vnitropolitickou situací v naší zemi, a proto vstupujeme do týdenní stávkou s těmito požadavky.

1. Žádáme o ustavení nezávislé vyšetřovací komise FS s účastí zástupců stávkových výborů VŠ a zástupců občanských iniciativ.
2. Okamžité potrestání osob odpovědných za rozpoutání pražského masakru i jeho přímých vykonavatelů a zveřejnění jejich jmen a funkcí. Zároveň žádáme informaci o zdravotním stavu postižených.
3. Vyzýváme pracovníky všech sdělovacích prostředků, aby se nepodíleli na šíření nepravdivých informací o současném dění v Československu.
4. Okamžité propuštění všech politických vězňů a zastavení trestního stíhání nespravedlivě obviněných.
5. Žádáme zahájení účinného dialogu se všemi složkami společnosti bez výjimek.
6. Žádáme legalizaci Lidových novin a všech nezávislých tiskovin.
7. Žádáme, aby ústavou zaručené právo shromažďovací nebylo fakticky znemožňováno praktickými předpisy. Tyto předpisy musí být zrušeny.
8. Obracíme se na pedagogy vysokých škol, ostatní pedagogy všech vysokých škol a ostatní občany s žádostí o maximální podporu.
9. Žádáme zveřejnění tohoto prohlášení a pravdivé informování veřejnosti o probíhající studentské stávce. Dále žádáme, aby toto naše prohlášení bylo prodiskutováno v živém vysílání ČST za účasti zástupců stávkových výborů vysokých škol.
10. Vyzýváme všechny občany, kterým není lhostejný stav v našem státě, aby vyjádřili svoji vůli generální stávkou 27. listopadu od 12.00 do 14.00.

20. listopadu 1989

---

⁵⁸ BENDA, M., BENDA, M., a KLÍMA, M. *Studenti psali revoluci*. 1. vyd. Praha: Univerzum Praha, 1990. s. 42-43. ISBN 80-85207-02-8.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Anna Nežerková

Obor: Andragogika

Forma studia: prezenční studium

Název práce: Univerzita Karlova v letech 1945-1989

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 76

Celkový počet stran příloh: 5

Počet titulů českých použitých zdrojů: 21

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 3

Počet ostatních zdrojů: 2

Vedoucí práce: PhDr. Tereza Vacínová, Ph.D.